

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
ESKİ ÇİNİ ONARIMLARI PROGRAMI**

**18. YÜZYIL KÜTAHYA SERAMİĞİNDE MATARA FORMLARI VE
ÇAĞDAŞ YORUMLAR**

“Yüksek Lisans Eser Metni”

Hazırlayan:

20152309027 Rıdvan AŞAR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Başak ÇORAKLI

İSTANBUL - 2019

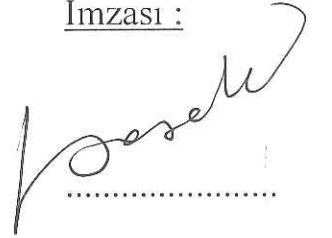
Rıdvan AŞAR tarafından hazırlanan **18. YY. KÜTAHYA SERAMİĞİNDE MATARA FORMLARI VE ÇAĞDAŞ YORUMLAR** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 24/09/2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Başak ÇORAKLI (Danışman)

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sitare TURAN

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Gülnur DURAN (Marmar Üni.)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
ÖNSÖZ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
RESİMLER LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı.....	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi	1
2. 18.YÜZYIL KÜTAHYA SERAMİĞİNİN TARİHÇESİ	3
3. 18.YÜZYIL KÜTAHYA SERAMİĞİNDE MATARA FORMLARI ve SEÇİLİ ÖRNEKLERDEN MATARA KATALOĞU (1-26).....	30
Katalog: 1	30
Katalog: 2	31
Katalog: 3	32
Katalog: 4	33
Katalog: 5	34
Katalog: 6	35
Katalog: 7	36
Katalog: 8	37
Katalog: 9	38
Katalog: 10	39
Katalog: 11	40
Katalog: 12	41
Katalog: 13	42
Katalog: 14	43
Katalog: 15	44
Katalog: 16	45
Katalog: 17	46
Katalog: 18	47
Katalog: 19	48
Katalog: 20	49
Katalog: 21	50
Katalog: 22	51
Katalog: 23	52
Katalog: 24	53
Katalog: 25	54

Katalog: 26	55
4. 18. YÜZYIL KÜTAHYA MATARA FORMLU SERAMİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	56
5. ÇAĞDAŞ MATARA YORUMLARI.....	57
5.1. Katalog No: 1	57
5.2. Katalog No: 2	66
5.3. Katalog No: 3	68
5.4. Katalog No: 4	75
5.5. Katalog No: 5	82
6. SONUÇ	90
KAYNAKLAR.....	92
ÖZGEÇMİŞ	96

ÖNSÖZ

Kütahya seramik sanatında 18. yüzyılda üretilmiş olan mataraların form, teknik ve desen tasarımı bakımından incelendiği ve buradan hareketle özgün ve çağdaş matara yorumlarının yapılmasının hedeflendiği bu tez çalışması boyunca, araştırmalarımda her zaman bana destek ve emeklerini esirgemeyen tecrübe ve bilgisinden feyiz aldığım değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Başak ÇORAKLI'ya, seramik terminolojisi, tipoloji konusundaki destekleri için Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM'e, eser üretimi aşamasında engin bilgilerinden faydalandığım kıymetli duayen çini sanatçısı Mehmet KOÇER hocama, matara formu üretme sürecinde pratik çözümler ve ölçülendirmeler konusunda yardımcı olan değerli arkadaşım Murat CÜCÜOĞLU'na, sırlama ve fırın aşamasında kolaylıklar sağlayan Ahmet ÖZDİL'e, son olarak her zaman yanımda olan değerli eşim ve mutluluk kaynağım biricik kızımaya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi arz ederim.

Eylül 2019

Rıdvan Aşar

ÖZET

18. yüzyıl Kütahya mataraları form, desen ve üslup özellikleri ile renk paleti açısından müze ve yayınlardaki örnekleri üzerinden incelenmiştir. Araştırmalar ışığında seçilen bir 18. yüzyıl Kütahya matarasının replikası yapılmış, daha sonra geleneksel yöntem ve teknikler uygulanarak özgün dört adet matara formu tasarlanmıştır. Bu matara formları ayaklı matara, kabaralı matara, ortası delik matara ve çift başlı kartal formu matara olup, her matara formuna göre desen tasarımı yapılmıştır. Tasarlanan 30 cm yükseklik ve 20 cm çapında matara formlarının ölçekli çizimleri yapılmış, geleneksel çark tezgahında el ile şekillendirildikten sonra 920 C° de fırınlanarak bisküvi pişirimi tamamlanmıştır. Mataraların desen tasarımında Rumi Üslubu, Baba Nakkaş Üslubu, Anadolu Selçuklu geometrik geçmeleri, hayvan figürleri ve fantastik yaratıklardan oluşan kompozisyonlar kullanılmıştır. Bezemeler sıraltı, kabartma ve ajur tekniğinde uygulandıktan sonra şeffaf ya da turkuaz sırla sırlanıp 930 C° de pişirilerek mataraların üretim aşamaları gerçekleşmiştir. Bu çalışma ile 18. yüzyıl Kütahya mataralarından yola çıkarak çağdaş ve özgün matara formları üretilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kütahya, Seramik, Matara, Kabartma, Ajur Tekniği.

ABSTRACT

The 18th century Kütahya pilgrim flasks were examined in terms of form, pattern, stylistic feature and color palette. This review was made through examples in the museums and publications. After the researches, a selected pilgrim flask was replicated and four original flasks were designed by applying traditional methods and techniques. These flask forma are footed flask, hobnailed flask, center hole pilgrim flasks and two headed eagle. Pattern design is made for each one. Scale drawings of 30 cm sized flasks were made. After traditionally shaped by hand on the traditional wheel bench and then fired in 920 degree . In the design of the flasks, Rumi Style, Baba Nakkaş Style, Seljuk geometrical designs, animal figures and fantastic creatures were used. After applying, under glaze, relief and openwork technique, to the decorations, they were firing with transparent and turquoise glaze. Production stages of flasks were completed by firing 930 degrees flask forms from 18th century.

Key Words: Kütahya, Ceramic, Pilgrim Flask, Relief, Openwork Technique.

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 2.1: Kulplu Sürahi, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Christie's Müzayedesi, Londra.https://www.christies.com/lotfinder/lot_details.aspx?intObjectID=6133427&lid=1&From=salesummery&sid=848d3cc6-9f47-4cad-9596-d21e1fb7460 (ET: 06.09.2019)..... 5
- Resim 2.2: Tabak, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 19022, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 194 6
- Resim 2.3: İbrik, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18209, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch , **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 154 7
- Resim 2.4: Kapaklı Kase, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18108, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch , **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 145 8
- Resim 2.5: Kalem, 18. yüzyıl, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 3993, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 306..... 9
- Resim 2.6: Buhurdan, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17944, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 297. 10
- Resim 2.7: Kahve Güğümü, 18. yüzyıl İlk Yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Pera Müzesi. Env. No: 398, Hülya BİLGİ, **Kütahya Tiles and Ceramics**, 27..... 10
- Resim 2.8: Testi, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 11879, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 313. 11
- Resim 2.9: Sürahi, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17584, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 318 12
- Resim 2.10: Ajurlu Fincan Zarfı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 141, Garo KÜRKMAN, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla, Kütahya Çini ve Seramikleri**, 135..... 13
- Resim 2.11: Fincan Aftları, Ayvaz imzalı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 301, Garo Kürkman, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla, Kütahya Çini ve Seramikleri**, 233..... 14

- Resim 2.12: Hokka, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 317, Garo Kürkman, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla, Kütahya Çini ve Seramikleri**, 239..... 14
- Resim 2.13: Yazıcı İbareli Kahve Fincanı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Benaki İslam Müzesi, Yunanistan Env. No: 313, Garo Kürkman, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla, Kütahya Çini ve Seramikleri** , 238..... 15
- Resim 2.14: Daldırma, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 10578, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 110 16
- Resim 2.15: Tabak, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Pera Müzesi, Env. No: 326, Garo KÜRKMAN, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla, Kütahya Çini ve Seramikleri** , 112 16
- Resim 2.16: Tabak, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 324, Hülya BİLGİ, **Kütahya Tiles and Ceramics**, 101.....17
- Resim 2.17: Tabak, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 19800, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 362 18
- Resim 2.18: Tabak, Tütün İçen Kadın Figürü, 18. yüzyıl, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17850, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 364 19
- Resim 2.19: Tabak, Ciğer Satıcısı, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 332, Hülya Bilgi, **Kütahya Tiles and Ceramics**, 108 19
- Resim 2.20: Tabak, At Üstünde Eli Hançerli Erkek Figürü, 18.yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 297, Hülya BİLGİ, **Kütahya Tiles and Ceramics**, 109..... 20
- Resim 2.21: Tabak, Eline Şahin Konmuş, Başlıklı Erkek Figürü, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 19030, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 309... 20
- Resim 2.22: Askı Süsü: 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi , Env. No: 13906, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 337 21
- Resim 2.23: Askı Süsü: 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18104, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 241..... 21
- Resim 2.24: Buhurdanlık, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 4019, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 297 22

- Resim 2.25: Kahve Fincanı, 18.yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17974, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 196 23
- Resim 2.26: Ajurlu Fincan Zarfı, 18.yüzyıl, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17977, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 121..... 23
- Resim 2.27: Fincan ve Tombak Zarfı, 18.yüzyıl, Kütahya, Pera Müzesi, Env. No: 139 Garo KÜRKMAN, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, 135..... 24
- Resim 2.28: Ajurlu Fincan Zarfı, 18.yüzyıl, Kütahya, Pera Müzesi, Env. No: 136, Garo KÜRKMAN, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, 132..... 24
- Resim 2.29: Gülabdan, 18.yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 3972, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 339 25
- Resim 2.30: İbrik, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17820, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 388 25
- Resim 2.31: Daldırma, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18175, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 400. 26
- Resim 2.32: Fincan, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 4000, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 334.....26
- Resim 2.33: Fincancılar Esnafı Antlaşması (İlk Toplu İş Sözleşmesi), 1764, (Kütahya, Suna&İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu), Garo Kürkman, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, 109..... 27
- Resim 2.34: Fincancılar Esnafı Antlaşması (İkinci Toplu İş Sözleşmesi), 1766, (Kütahya, Suna & İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu), Garo Kürkman, **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, 112..... 28

1. GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

18. yüzyıl Kütahya seramik sanatında farklı form ve tekniklerde çeşitli örnekleri üretilmiş mataralardan yola çıkılarak çağdaş ve özgün matara tasarımlarının yapılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda 18. yüzyıl Kütahya mataraları form, teknik, desen ve bezeme açısından incelenip araştırılarak, özgün matara formlarının oluşturulmasında temel teşkil etmiş ve geleneksel teknikler kullanılarak farklı matara formları üretilmiştir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın başlangıcında 18. yüzyıl Kütahya seramiğindeki formlar araştırılarak, tipik örnekleri gözlemlenmiştir. Ardından tez konumuz olan 18. yüzyılda üretilmiş mataralar form tipolojisi, teknik, bezeme ve üslup özellikleri açısından araştırılıp incelenmiştir.

18. yüzyıl Kütahya seramiklerinin tarihçesi ile ilgili yayınların kaynak araştırmaları yapılmış, müze ve özel koleksiyonlarda bulunan matara örnekleri tespit edilerek, seçili örnekler üzerinden form, teknik ve bezeme açısından değerlendirilerek katalog oluşturulmuştur. Çalışmamıza yön veren kılavuz kaynaklar içerisinde, Hülya Bilgi'nin İdil Zambak Vermeersch editörlüğünde yayımlanan “Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu” adlı yayını, 18. yüzyıl Kütahya seramiklerinin örneklerini kapsamı açısından çalışmamızda öne çıkan önemli bir kaynak oluşturmuştur. Garo Kürkman editörlüğünde yayımlanan, “Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri” adlı yayın, 18. yüzyıl Kütahya seramiklerinin araştırmalarının kapsamlı bir şekilde derlenip tanıtıldığı, Oktay Aslanapa, Gönül Öney, Belgin Demirsar Arlı, Şebnem Akalın gibi sanat tarihçilerin yayınlarının yanı sıra John Carswell, Laure Soustiel gibi yabancı sanat tarihçilerin yayınları da çalışmamıza kaynak teşkil etmiştir.

Uygulama aşamasında malzeme ve teknik bakımdan araştırma ve deneme çalışmaları yapılmış, seçilen bir 18. yüzyıl Kütahya matarasının belgeleme çalışması, form, desen ve bezeme özellikleri göz önünde bulundurularak geleneksel yöntemlerle üretilmiştir. Kaynak araştırmaları ve belgeleme çalışmasının ardından çağdaş ve özgün matara formlarının tasarlanması aşamasına geçilmiştir. Dört ayrı formda tasarlanan mataralar yapılan deneme ve uygulamalar neticesinde geleneksel çark tezgahında el ile ve alçı tezgahında kalıplama yöntemiyle üretilmiştir. Son bölümde yapılan eser uygulamaları aşamalar halinde anlatılarak, eserlerin form ve bezeme özelliklerine yer verilmiştir.

2. 18. YÜZYIL KÜTAHYA SERAMİĞİNİN TARİHÇESİ

Kütahya Türkiye'nin günümüzde en önemli çini ve seramik üretim merkezidir. Fakat kentin gerek 18. yüzyıl ve öncesindeki tarihi kayıtları, gerekse Osmanlı dönemi çini ve seramiklerinin gerçek merkezi İznik ile bağlantıları hakkında fazla kayıtlı bilgi bulunmamaktadır.¹

Evliya Çelebi seyahatnamesinden, şehrin 1612 'de Celali Karayazıcı Arap Sait zulmünden sonra yakılıp yıkıldığı ve bu sebepten dolayı Kütahya seramik eserlerinin önemli çoğunluğunun XVII. yüzyıl ilk çeyreğinde yok olduğu anlaşılmaktadır.²

Kütahya konum itibariyle başkent ve saraya uzak mesafede olması sebebiyle İznik seramik sanatı gibi gelişme ve ilerleme kaydedememiştir. Carswell ve Dowset yaptıkları araştırmalar sonucunda Kütahya'da seramik üretiminin 15.yüzyılda başladığını bildirmişlerdir. Yoğun seramik siparişi taleplerini karşılama hususunda İznik'in yetersiz kalması Kütahya'daki atölyelerin destek ve üretim yapmasına zemin hazırlamıştır.

Osmanlı Dönemi'nde İznik ile aynı dönemde üretim yapan Kütahya, etrafında zengin kil yataklarının çokluğu nedeniyle geçmişte birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Dünyaca ünlü gezgin Evliya Çelebi seyahatnamesinde, 1633 yılında IV. Murat'ın huzurunda gerçekleşen bir törende Kütahya ve İznik seramiklerinin beraber sergilendiğini, ayrıca 1672'de Kütahya'yı ziyaretinde Kefereler Mahallesinde 34 seramik atölyesinin üretim yaptığını, buna karşın İznik'de sadece 9 atölyenin bulunduğunu belirterek Kütahya seramiklerinin çeşitliliği ve güzelliğine vurgu yapmıştır. Bu durum Kütahya'da seramik üretiminin yoğunluğunu ve İznik'te üretimin azaldığını göstermektedir.³

İznik'de çini ve seramik sanatı 17. yüzyıl sonuna doğru gerilemeye başlamıştır. Anadolu'da Celali İsyanları İznik seramik üretim atölyelerinin

¹ John CARSWELL, “ Kütahya Çini ve Seramikleri”, **Türk Çini ve Seramikleri** , 50-55.

² Belgin DEMİRSAR ARLI, “ Kütahya Çini ve Seramikleri”, **Osmanlıda Çini ve Seramik Öyküsü**, 243.

³ Nurhan ATASOY - Julian RABY, **İznik Seramikleri**, 31 - 50.

faaliyetlerini çok etkilemiştir.⁴ 17. yüzyıl sonuna doğru üretim çalışmaları azalmış, 18. yüzyıl'da çinicilik sanatı tamamen kaybolmuştur. Bu dönemden itibaren Kütahya yurt içi ve yurt dışı seramik sipariş ve ihtiyaçlarını temin etmeye devam etmiştir.⁵ İznik'te 17. yüzyılın ortasına kadar süren özverili üretim, batılılaşma ve ekonomik nedenlerle beraber gerilemeye başlamıştır. Seramiklerin hamurları kabalaşmış, sırlarda yoğun çatlaklar, matlaşmalar başlamıştır. Desenler bozulmuş, renkler soluklaşmış, kırmızı kahverengiye dönmüş ve çini üretimi hızlı bir şekilde kaybolmuştur.⁶ İznik seramik sanatının duraklama ve düşüş dönemini Şerif GÜNYAR“Osmanlı imparatorluğunun gerileme döneminde sarayın finansal ve siyasal desteklerinin kalkması seramik üretiminin sonunun başlangıcı olmuştur” ifadeleriyle özetlemiştir.⁷ Kütahya İznik ile kıyaslandığında daima ikinci planda seramik üretim merkezi olmuş, İznik'in seramik üretiminin sona ermesi Kütahya'ya yeni bir fırsat kazandırmıştır.⁸

1710 yılında III. Ahmet'in kızı Fatma Sultan'ın sarayının tadilatı için 9.500 adet çini siparişi vermesi, İznik'teki seramik üretim ve faaliyetlerinin bütünüyle son bulması nedeniyle Kütahya'da yaptırılmıştır.⁹

1718 yılında İznik Saltanat naibine, seramik sanatının canlandırılması konusunda emirler verilmiş öte yandan atölyeler kapandığından iki yıl seramik bulmakta zorlanıldığı bilinmektedir. Bu girişimlere rağmen sonuç alınamamış, 1719 yılında seramik üretim atölyeleri art arda kapanarak üretim tamamıyla son bulmuştur.¹⁰

İstanbul Tekfur Sarayı'nda, seramik ustalarına atölye ve fırınlar kurularak üretim yapılmışsa da kısa süreli olmuş ve teknik olarak başarısız kalınmıştır. Bu sanatın geliştirilmesine ve yaşatılmasına özel ilgi gösteren Vezir-i Azam Damat İbrahim Paşa'nın Patrona Halil İsyanı'ndaki kargaşalarda öldürülmesi ve III. Ahmet'in tahtan indirilmesi ile beraber İznik çiniciliğini yaşatmak için yapılan bütün girişim ve

⁴ Doğan KUBAN, *Türkiye Sanatı Tarihi*, 227.

⁵ Oktay ASLANAPA, *Türk Sanatı*, 236.

⁶ Sitare TURAN BAKIR, “ Turkish Tiles and Ceramics” , *Turkish Art and Architecture in Anatolia & Mimar Sinan*, 6.

⁷ Şerif GÜNYAR, *Anadolu Seramiğinde Kuş Ögeleri*, 113.

⁸ Gönül ÖNEY, *İslam Mimarisinde Çini*, 72.

⁹ Bkz. (1) CARSWELL, 53.

¹⁰ Şebnem AKALIN - Hülya YILMAZ BİLGİ, *Yadigar-ı Kütahya, Suna ve İnan Kırac Koleksiyonunda Kütahya Seramikleri*, 14.

çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kütahya seramik üretim önderliğine bu dönem sonunda tamamen hakim olmuştur.¹¹

Oktay Aslanapa “Osmanlılar Devrinde Kütahya Çinileri” adlı kitabında Kütahya seramikleri hakkında yapılacak tetkikler için ilk akla gelen araştırma sahası olan Kütahya Arşivi'nin bugün çok yetersiz ve karmaşık olduğundan bahsetmiştir. Yirmi yıl önce yangın sırasında 18.yüzyıl başlarına kadar kayıtlı bütün şer-i mahkeme sicil evrakları bina ile yanıp yok olmuş, 1700 tarihinden sonraki sicil evrak kayıtları kalmıştır. Sonrasındaki Evkaf Dairesi yangınında bütün vakfiye, değerli vesika evraklar ve kaynaklar yok olmuş, inceleme ve araştırmalar imkansızlaşmıştır.¹²

Geçmiş yıllardan bu yana Kütahya seramik imalatının, Türk seramik sanatındaki yeri ve önemi İznik ile bağları tartışılmaktadır. Fakat tartışma konusu olan mavi-beyaz seramiklerin ve Milet gurubu olarak isimlendirilen erken Osmanlı seramiklerinin bir bölümünün de Kütahya'da üretiminin yapıldığı görülmektedir. 1979'da Faruk Şahin'in Kütahya'da hafriyat kazısı çalışmalarında bu üretimi ispatlama açısından çok sayıda seramik obje bulunmuştur. Yapılan kazılarda çok sayıda fırın malzemesi, Milet gurubu seramikler, Haliç İşi olarak isimlendirilen daha sonradan yapılan kazılar sonucu İznik'te yapıldığı anlaşılan guruptan bir parça ile Baba Nakkaş üslubunda seramik form parçaları bulunmuştur. Böylelikle önceleri Kütahya'ya mal edilen mavi-beyaz kitabeli örneklerin üretim yerleri netlik kazanmıştır.¹³

Resim 2.1: Kulplu Sürahi, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Christie's Müzayedesi, Londra.

¹¹ Hülya BİLGİ, *Yadigâr-ı Kütahya Suna ve İnan Kırac Koleksiyonunda Kütahya Seramikleri*, 1.

¹² Oktay ASLANAPA, *Osmanlılar Devrinde Kütahya Çinileri*, 45.

¹³ Levent KUM, *Kütahya Seramiklerinde Kompozisyon*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2.

Kütahya, İznik atölyelerini üretimleriyle destekleyen bir seramik merkezi olup, daha çok gündelik kap kacak formları üzerinde çalışmalar yaparak halkın ihtiyaçları doğrultusunda kullanım seramikleri tasarlayarak üretim yapmıştır.¹⁴

Kütahya seramik üretiminin 18. yüzyıl ilk yarısına kadar İznik'in baskısı ve replika kalıplarının dışına çıkamadığı bu dönem İznik'e benzer ürünler ürettiği görülmektedir. Fakat İznik etkisi kısa sürmüş ve Kütahya seramik sanatı kendine özgün bir tarz yakalayıp, dönemin istek ve taleplerini karşılayacak üretimlerde bulunarak bu sanatı geliştirmeye çalışmıştır.¹⁵

18. yüzyıl Kütahya'daki seramik üretimi hususunda kendisinde Kütahyalı olan Evliya Çelebi seyahatnamesinde şu sözleri söylemektedir.“ Ve kâse ve fincanı ve günâgün, maşrapa ve gûzeleri, tabak çanakları bir diyara mahsus değildir. Ve illa kâse-i İznik dahi meşhuru afaktır” diyerek Kütahya seramiklerinin yanında İznik seramiklerinin de Meşhuru Afak olduğunu bildirmiştir. Evliya Çelebinin anlatımı Kütahya seramiklerinin çeşitliliğini kanıtlamaktadır.¹⁶

Resim 2.2: Tabak,18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi
Env. No: 19022, İstanbul.

¹⁴ Şebnem AKALIN, *Kütahya Çini ve Seramik Sanatının Kısa Tarihi*,13.

¹⁵ Sevinç GÖK, *Kütahya Seramikçiliğinin 300 yılı*,11.

¹⁶ Oktay ASLANAPA, *Atatürk 'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan*, 42.

Kütahya seramiklerinde form zenginliği, bezeme ve renk paleti ile en güzel eserlerin üretimi 18. yüzyılda yapılmıştır. Motif, kompozisyon ve bezemelerde özellikle halkın gündelik giyim-kuşamı ve yerel motifler adeta seramiklere nakşedilmiştir. Avrupa, Anadolu ve İstanbul'un seramik ihtiyacını karşılamaya çalışan Kütahya seramik atölyeleri, güçlü bir üslup ve özgür fırçalarıyla yeni bir bakış açısı geliştirmişlerdir.

Resim 2.3: İbrik, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18209, İstanbul.

18. yüzyılda seramik hamuru, teknik özellikleri, formları, renkleri ve içerdiği konuları ile geleneksel örneklerden tamamen ayrılan yeni bir üslupta seramik grubu oluşmuştur. Bunlar gündelik kullanım seramik kaplarıyla birlikte Hıristiyanlıkla bağlantılı kilise ve mabetlere özel tasarlanıp, üretilen dini temalı kompozisyonlardan oluşmaktadır.¹⁷ Kütahya 18. yüzyıl seramiklerinde uzak doğu sanatının etkilediği yansımalar belirgin şekildedir. Sadece çiçekli madalyonlar 16. yüzyıl mavi-beyaz Çin kâselerinden alınmış olmakla kalmaz, kuyruklu çiçek, toplu buket çiçekleri de aynı kaynaktır. 18. yüzyıl Japon seramiklerinden esinlenerek çalışıldığı anlaşılan yeşil, sarı noktalı seramik panolarına benzer üretim yapılması Japon seramik sanatı etkisini

¹⁷ Sitare TURAN, “Geçmişten Günümüze Türk Çini ve Seramikleri ”, **Dün Kaşı-Evani Bugün Çini Sergisi Kataloğu**, 10.

yansıtmaktadır. Sarı, sır altına mavi kullanılmasının öncüleri Çin porselenlerinin meşhur Aster desenli tabaklarıdır. Kütahya seramiklerinde öne çıkan canlı ve muzip kuşlar Çinin Kangxi porselenlerinde de görülmektedir.¹⁸

Kütahya desenlerinin özgür hali hem tahrir hem de boyamalarda fırçaların serbest kullanımları, Kütahya'yı İznik'ten ayıran önemli bir farklılıktır. Renklerdeki çeşitlilik, canlılık ve ahenk göz kamaştırmaktadır. Özellikle kiremit kırmızısı ve parlak sarı renk Kütahya seramiklerinin vazgeçilmezi olarak bu dönemde etkilidir.

Kütahya'daki farklı form çeşitliliği gerçekte toplumun ihtiyaç arz ve taleplerinden kaynaklanmaktadır. Seramiklerin yüzeylerinde ölümsüzleştirilmek istenen duygular ve ifadeler form çeşitliliğiyle birlikte kahve fincanlarını da Kütahya'nın önemli formlarından biri haline getirmiştir.¹⁹

Bu dönemde üretilen eşsiz seramiklerden vazolar, kaseler, kahve güğümleri, fincanlar, fincan zarfları, daldırmalar, gülabdanlar, şişeler, mataralar, sürahiler, ibrikler, kupalar, bardaklar, hokkalar, kandiller, buhurdanlıklar, baharat kutuları, askı süsleri, limon sıkacakları, maşrapalar, kutular, testiler, kilise kumbarası, kalıs, kulplu kapaklı bardak, leğen ve süzgeci, tabaklar günümüze kadar ulaşabilen formlar arasındadır. Bu gibi küçük boy seramikler serbest, hafif fırça süslemeleriyle klasik seramiklerden farklı renk paleti ile birlikte yöresel bir sanat karakteristiği göstermektedir.²⁰

Resim 2.4: Kapaklı Kase, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No:18108, İstanbul.

¹⁸ Bkz. (1), CARSWELL, 51.

¹⁹ Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU, **Günlük Yaşamdan İnsancıl Görünümler**, 10.

²⁰ Rifat ÇİNİ, **Ateşin Yarattığı Sanat**, Kütahya Çiniciliği, 22.

Bu dönemde en net karakteristik özellik açık limon sarısının motif bezemelerinde sıklıkla kullanılmasıdır (Resim 2. 4).²¹ 18.yüzyıl Kütahya seramiklerinde mavi, kırmızı, sarı, mor, yeşil renk çeşitleriyle küçük çiçekler ve madalyonlardan ibaret bir bezeme görülmektedir. Bu eserler Kütahya seramiğinin geliştirdiği son orijinal üslubu olmuştur.²² Çoğu zaman formların dış yüzeylerine kazınmış, içi çapraz taramalı yuvarlak madalyonlar, birçok fincan, kâse, sürahi, ibrik, daldırma, maşrapa, gülabdan, kupa, kapaklı kâse formlarda sıklıkla uygulandığı dikkat çekmektedir. Bu dairesel madalyon desenlerinin kalaylı bakır panolara kazınmış benzer metal formlarından esinlenip kopya edilerek çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Genel olarak Kütahya seramiklerinde görülen formların birçoğu bu dönemin madeni gümüş, bakır kap kacak formlarına dayandırılmaktadır. Kapağı bakır menteşeli kalemdan (Resim 2. 5), menteşe kaideli ve kapağının üst tutacak aparatı metal bakırdan süslemeli buhurdan (Resim 2.6), menteşe kaideli kahve güğümü vb. gibi formlarda pek çok örneği görülmektedir. Ortası çukur tabaklar ve içlerine yerleştirildikleri anlaşılan yüksek ayaklı kahve fincanları sıklıkla rastlanan Kütahya fincan formlarından olup, en ilginç formlardan biri ise limon sıkacaklarıdır. Bu formun özelliği kap tamamen dolana kadar limon suyunun tabandaki delikten akmasını sağlayan, merkezdeki özel yükseltinin içindeki gizli silindirik parçanın tasarlanmış olmasıdır.²³

Resim 2.5: Kalemdan, 18.yüzyıl Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu, Env. No: 3993, İstanbul.

²¹ Laure SOUSTIEL, *Osmanlı Seramiklerinin Görkemi*, 32.

²² Bkz.(5) ASLANAPA, 332.

²³ Bkz.(1) CARSWELL, 55-56.

Resim 2.6: Buhurdan, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi,
Env. No: 17944, İstanbul.

Resim 2.7: Kahve Güğümü, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Pera Müzesi,
Env. No: 398, İstanbul.

Bu tip seramik örnekleri 18. yüzyıl Kütahya üretiminin, İznik desenlerinin kopya geleneğini tekrarlayan düzensiz, kitch örneklerinin yanında, daha zarif renk ve kaliteleriyle de göz kamaştırmaktadır.²⁴

Torna tezgahında, çarkta el ile veya kalıp yöntemiyle şekillendirilen Kütahya seramiklerinde hamur yapısı incedir. Beyaz kil adı verilen kaolin, bağlayıcı kil, kireç taşı (kalsiyum karbonat) ve kuvars (silis kumu/ kristalize silika) firitli hamur veya kuvarslı hamur olarak da adlandırılan, sert beyaz hamur karışımlarının temel hammaddelerini oluşturur. 18. yüzyıl Kütahya seramiklerinin tamamı sert beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf veya turkuaz sırlıdır. Hamur farklı formlar ile

²⁴ Bkz. (8), ÖNEY, 74.

şekillendirildikten sonra yüzeyleri bezeme öncesinde, pürüzsüz ve beyaz bir zemin elde etmek amacıyla, mat, soluk beyaza yakın renkte, hamur ile aynı kimyasal karışıma sahip kil, kuvars ve sudan oluşturulan astar ile ince tabaka şeklinde yüzeyi tamamen kaplanır. Bir süre kuruduktan sonra bisküvi pişirimi 900-950 C° de büyük ateş fırınlarında yapılmaktadır. Bezeme ve motifler, İznik'teki gibi önce çizilip sonra boyanmaktadır. Öte yandan Kütahyalı seramik ustalarının seri üretimlerinde belirli dönem aralıklarla serbest fırça ile şablonsuz çalışmaları da çoğunluktadır. Bezemesi biten eserlerin yüzeyleri tamamen sır ile kaplanmaktadır. Osmanlı kaynaklarında bir çeşit sır, bora olarak bilinen cam kuvars, kurşun oksit şeffaf camsı oluşumundaki sıranın ana maddesini oluşturmaktadır. Sırlanmış ürünlerin ateş hanede yapılan ikinci fırınlamada 1200-1250 C°de pişirildiği bilinmektedir.

Günümüz yabancı ve yerli müzeleri ile özel koleksiyoncularında bu döneme ait seramiklerin çok sayıda olması, Kütahya 18. yüzyıl seramikleri hakkında belge niteliği taşımakla beraber, bu seramiklerin kompozisyon, bezeme ve renk özellikleri, Avrupa ve Anadolu'da sürekliliğinin ve dağılım bölgelerinin nasıl olduğu hakkında bilgi kaynağı oluşturmaktadır.

Resim 2.8: Testi, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 11879, İstanbul.

18. yüzyılda Kütahya seramiklerine iç pazarın yanısıra ihraç ürünleri olarak da dış ülkelerden büyük rağbet gösterilmiştir. Fransız kralı XIV. Louis tarafından Osmanlı topraklarında bulunan eserleri kayıt etmesi için görevlendirilen Paul Lucas,

mektubunda İstanbul dan Fransa ya “ Kütahya imalatı tabaklar, bir düzine fincan, bir kâse, iki gülabdan, iki tuzluk ve iki hokka gönderdiğinden” bahsetmektedir.²⁵

1753 tarihinde Fransız İzmir konsolosu Claude Charles de Peyssonnel ise, her yıl Kırım’da alınıp satılan mallar arasında; “ Yaklaşık iki yüz sepet kadar Kütahya seramiğinden her çeşit kaplar, farklı ebatlarda vazolar, şerbet kaseleri, kahve fincanları gelmiştir.” Bu parçaların perakende olarak iyi satılmakta olduğundan ve yüz de yüz kar elde ettiklerini kayıt tutmaları çok önemlidir.

Resim 2.9: Sürahi, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu, Env. No: 17584, İstanbul.

Romanya'nın kuzeyi Braile şehrinde yapılan kazı çalışmalarında çok sayıda Osmanlı dönemi üretimi seramik eserleri bulunmuştur. Buluntuların büyük bir bölümü 18. yüzyıl Kütahya da üretilen dönemin kahve kültürünü yansıtan seramik objelerdir. Aynı şekilde Macaristan'ın Buda ve Pecs şehirlerinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda 18. yüz yılın ilk yarısına ait eşsiz güzellikte seramik fincanlar çıkartılmıştır.

²⁵ Bkz. (1) CARSWELL, 55.

Resim 2.10: Ajurlu Fincan Zarfı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 141, İstanbul.

İzmir Agorası ve Adana Tepe Dağ höyüğünden çıkartılan 18. yüzyıl Kütahya seramiklerine ait fincan ve tabaklar Kütahya seramiklerinin Anadolu'nun farklı bölgelerinde de büyük bir satış potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.²⁶

İzmir Agorasından ele geçen Kütahya el yapımı seramiklerin büyük bölümü kahve fincanlarıdır. Az sayıda ise vazo ve tabak formları bulunmuştur. Kahve fincanları beyaz krem hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır. Bulunan eserlerden bir tanesi firuze renk altına siyah kontur dekordur. 18. yüzyılın başlarına ait olabilecek parçalarda, açık firuze, kobalt mavisi, açık mavi, solgun kobalt mavisi renklerde bitkisel motifler çalışılmıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısına ait parçalarda ise renklerde firuze, yeşil, kobalt mavisi, kırmızı, sarı ve mangan moru kullanılmıştır. Motiflerin bazılarında renkler kontur çizgisinin dışına taşmıştır. Bezemelerde bitkisel motifler, çiçek demetleri ve madalyon desenleri yoğundur.²⁷

Beçin'de çok çeşitli seramik parçaları ele geçmiştir. 18. yüzyıl Kütahya üretimi sır altı tekniğinde kahve fincanlarına ait birçok küçük parçalar bulunmuştur. Fincanlardan bir adedi, kitabeli olup oldukça önem arz etmektedir. Beyaz hamurlu, lacivert ve siyah sır altı bezemeli olup fincanın orta iç bölümünde bir çiçek motifi bulunmakta, dış yüzünde ise Osmanlıca Ayvaz yazısı okunmaktadır.²⁸ Bazı seramik eserlerin altlarında Meissen porselen markalarına benzer iki kılıç şeklinde işaretler

²⁶ Hülya BİLGİ - İdil ZAMBAK VERMESSCH, **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, 35-39.

²⁷ Lale DOĞER, **İzmir Agorası Kazılarında 17-19. Yüzyıl Seramik Buluntuları Üzerine Bazı Gözlemler**, 33-35.

²⁸ Sevinç GÖK GÜRHAN, “ 1995-2009 Yılları Arasında Beçin Kazısında Ortaya Çıkarılan Seramiklerin Değerlendirilmesi” , 61,63,64.

yapan ustaların damgaları, Ermenice yazı, Osmanlıca yazılı Ayvaz ve Yazıcı imzalı, şekiller görülmektedir (Resim 2. 11).²⁹

Resim 2.11: Fincan Altları, Ayvaz imzalı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 301, İstanbul.

Resim 2.12: Hokka, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Env. No: 317, İstanbul.

Bugün dünya müzelerinin tamamında Ermenice yazı karakterli dokuz obje bulunmaktadır. 1816 tarihli Ermeni din görevlisine ait hokka, beyaz hamurlu şeffaf sırlıdır. Yassı yuvarlak gövdeli ve formun üst kısmında iki halka şeklinde delik görülür. Bezemesi yapılmış olup, gövdedeki yazı ibaresi siyahtır (Resim 2.12).³⁰

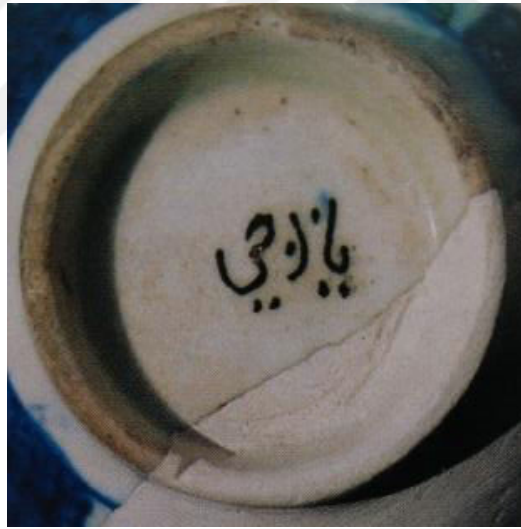
Kütahya seramik sanatına özel ilgi ve emek gösteren Faruk Şahin bir makalesinde, bazı Kütahya seramik fincan altlarında karşılaşılan “İvaz - Sivaz” ibareli iki çeşit imzanın görüldüğünü dile getirmesine rağmen bu bilgilerin doğruluğuna katılmadığını, bilgilerin yeterli olmadığını bildirmiştir. Sivaz veya İvaz

²⁹ Bkz. (10), AKALIN - YILMAZ BİLGİ, 14.

³⁰ Garo KÜRKMAN, **Toprak, Ateş, Sır**, 239.

şeklinde yazılmış imzalar gerçekte “Ayvaz” olarak okunmaktadır. John CARSWELL Sivas biçiminde okuduğu ve yayınlarında ifade ettiği seramik altlarında görülen imzalarla alakalı bildirimleri sonuçsuz kalarak gerçeği yansıtmamaktadır. Bu Osmanlıca Sivas okunan yazıyı kaligrafik olarak yanlıştan doğruya sıralayarak, ifadenin “Ayvaz” olduğu tespiti yapılmıştır. “Ayvaz” ibaresi Osmanlı devleti sorumlu kadısı ile fincancı esnafları arasındaki anlaşmada 1764 tarihli ve 229 numaralı hükümde, kalfalar listesinde“ panosun oğlu Ayvaz Kalfa” yazılıdır. Ayrıca Osmanlı devleti kadıları ile fincancı kalfaları ustaları arasındaki anlaşmada, 1766 tarihli 280 numaralı hükümde “Ayvaz” adı geçmemektedir. 18. yüzyıl Osmanlı devleti ile Kütahya fincancılar esnaflarının 1766 ' da yapılan sözleşmede 24 adet atölye olacağı kararlaştırılmış, bu atölye siparişlerini veren İstanbullu tüccar “Ayvaz” siparişlerinin altlarına kendi adını yazdırmıştır. Yine aynı dönem içinde farklı bir tüccarda “Yazıcı” olarak fincan altlarında isim görülür. Günümüze kadar ulaşan sadece üç parça seramik objedir ve üç parçada fincandır (Resim 2. 13).³¹

Resim 2.13: Yazıcı İbareli Kahve Fincanı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Benaki İslam Müzesi, Env. No: 313, Yunanistan.

³¹A.g.e. 232-239.

Resim 2.14: Daldırma, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 10578, İstanbul.

Resim 2.15: Tabak, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Pera Müzesi, Env. No: 326, İstanbul.

Kütahya seramiğinde gündelik ihtiyaçlara göre belirlenen ve İznik seramiklerinde görülmeyen çeşitli obje ve formların yanısıra bezeme renklerindeki zenginlik de dikkat çekicidir. 18. yüzyıl Kütahya seramiğinde mangan moru ve sarı da ilave edilerek renk yelpazesi gelişmiştir. Seramik üretimi bakımından en başarılı dönem 18. yüzyılın ortası ve ikinci yarısı olarak kabul edilmiş olup, çok kaliteli ve zarif örnekler üretilmiştir. Serbest fırça çizimli, çok narin, modern anlayışlı yepyeni

bir seramik sanatı geliştirilmiştir. Yaygın olarak, zarif küçük ebat ve boylarda seramik formlar, yaklaşık olarak 13-15 cm ölçüleri arasında değişen tabaklar daha çok kadın figürleriyle bezeli, Kütahya yerel kıyafetleri, dönemin geleneksel giyimi ve desenleri hakkında belge niteliğini göstermektedirler (Resim 2.16).³²

Resim 2.16: Tabak, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Env. No: 324, İstanbul.

Kütahya'da özellikle rengarenk kadın giyim kültürü, Anadolu'nun başka hiçbir yerinde görülmeyen bir zenginlik göstermektedirler. Kütahya giyim-kuşam özellikleri 18. yüzyılda imal edilen sürahi, matara, şekerlik ve tabak benzeri kullanım seramiklerinde dönemin ustaları tarafından ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Bu seramikler incelendiğinde dönemin örf, adet ve günlük yaşantısından, baş ve saç modellerinden, bel kemeri ve kuşaklarından, elbise, iç giyim, takılar gibi giyinme kültürünü yansıtan eşyalar hususunda bilgi edinilmektedir.³³

³² Belgin DEMİRSAR ARLI - Ara ALTUN, “ Kütahya Çiniciliği” , *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini* , 49-50.

³³ Zehra ÇOBANLI-Ece KANIŞKAN, *Osmanlı Çini ve Seramiklerinde Giyim - Kuşam Kültürü ve Özellikleri*, 99.

Resim 2.17: Tabak, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi

Env. No: 19800, İstanbul.

Bu dönem kompozisyonlarında Kütahya yerel kıyafetleri ile dal ve çiçek buketleriyle kuşatılmış, yüksek başlıklı, bazen toplu, bazen açık bırakılmış saçlı ve ellerinde birer çiçek motifi ile kadın figürleri görülmektedir. Entarili, kaftanlı, şalvarlı (Resim 2.17), kuşaklı örnekler dönemin Kütahya yerel kıyafet ve elbiseleri hakkında bilgi vermektedirler.

Çoğunlukla figürlerde bir eli belinde, diğer elinde çubuk ile tütün içen kadın kompozisyonları ilgi çekicidir (Resim 2.18). Seramik tabakların bazılarında ciğer satıcısı (Resim 2.19), at üstünde, eli hançerli (Resim 2.20), eline şahin konmuş (Resim 2.21), çeşitli erkek figürleri, birbirine sarılmış erkek ve kadın aşıklar v.b çeşitli figürler formlar üzerine resmedilmiştir.³⁴

³⁴ Hülya BİLGİ, **Kütahya Çini ve Seramikleri**, 20.

Resim 2.18: Tabak, Tütün İçen Kadın Figürü, 18. yüzyıl, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu, Env. No: 17850, İstanbul.

Resim 2.19: Tabak, Ciğeri Satıcısı, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Env. No: 332, İstanbul.

Resim 2.20: Tabak, At Üstünde Eli Hançerli Erkek Figürü, 18.yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Env. No: 297, İstanbul.

Resim 2.21: Tabak, Eline Şahin Konmuş, Başlıklı Erkek Figürü, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 19030, İstanbul.

18. yüzyıl ilk yarısından itibaren birbirlerinden görenek farklı birçok şehirlerdeki Ermeni Kiliselerinden Kütahya kullanım seramikleri talep ettikleri

bilinmektedir.³⁵ Bu dönem Kütahya'da üretim yapan Ermeni seramik ustaları tarafından kilise ibadet hanelerine uyumlu Rumca ve Ermenice yazılı seramikler tipik Kütahya eserlerini tanımlamaktadır. 18. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen seramik eserlerin birçoğu kiliselere sipariş edilerek bağışlanmıştır.³⁶

Resim 2.22: Askı Süsü: 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 13906, İstanbul.

Bu döneme kadar seramiklerde ibadethanelerde hiç görülmemiş bu figürler, stilize edilmiş melek (kerubin) figürleridir. Genellikle kompozisyonlarda altı kanatlı melek figürleri çalışılmıştır (Resim 2.22). Yukarıdan ve aşağıdan çift kanatlarla ve kenarlardan birer kanatla çevrili olan melek figürü imgeleri kerubinlerin ifadesidir. Bu altı kanatları olan melek figürleri seramik kaseler, top ve kürelerde ve kilise mabetlerinde çini karolarda çok sayıda görülmektedirler (Resim 2.23).

Resim 2.23: Askı Süsü: 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 18104, İstanbul.

³⁵ Rıfat ÇİNİ, *Türk Çiniciliğinde Kütahya*, 18.

³⁶ Gönül ÖNEY, *Türk Çini Sanatı*, 101.

Seramik ustaları bir şablona bağlı kalmadan, serbest fırça ile, farklı haç şekilleri kullanarak isteklere göre kompozisyonlar üretmişlerdir.³⁷

Osmanlılar döneminin en önemli özelliği yönetimindeki bölgelerde yaşayanları inanç, dil, ırk, kültür farkı gözetmeden hoşgörülle karşılamış olmalarıdır.

Hıristiyan ve Müslüman ustaların birlikte ürettikleri, hem Hıristiyan hem Müslüman cemaatlerin ihtiyaçlarına uygun şekilde seramik eserlerin üretilmiş olması günümüze kadar gelebilmiş örnek eserlerden anlaşılmaktadır. Kütahya'da seramikler, kiliselere bağışlanmak üzere Tevrat ve İncil'den alınma sahneler, azizler, kanatlı melekler, kerubinler ve haç figürleri ile Ermenice yazı ibareli çok sayıda farklı formlar üretilmiştir. Bu seramikler içinde kandil, kâse, fincan, buhurdanlık, tütsülük vb., kullanım eşyası ile top, küre ve yumurta şeklinde süs seramikleri tipik özellik taşımaktadırlar.

Resim 2.24: Buhurdanlık, 18. yüzyılın ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 4019, İstanbul.

Seramik objelerde kullanılan renk paletindeki ahenk 18. yüzyıl seramiklerinin adeta kimliğini oluşturmaktadır. Bu seramiklerin bezemesinde soluk kiremit kırmızısı, mavi, sarı, mor, yeşil, eflatun, lacivert kullanılmış, kontur çizgileri mavi ve siyahtır. Bezemelerde küçük çiçek demetleri, bitki motifleri genellikle tüm yüzeyi

³⁷ Bkz. (12), ASLANAPA, 76-77.

kaplamakta olup, dilimli yapraklar, balık pulları, sarmaşıklar, damlalar ve madalyonlardan oluşan motifler görülmektedir.

Resim 2.25: Kahve fincanı, 18. yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No:17974, İstanbul.

Kütahya üretimi kâse ve fincanların sayısı oldukça fazladır ve üzerlerinde çeşitli bezemelere rastlanmaktadır. Bazı bezemelerde 18. yüzyıl İran ve Çin seramiklerinin etkisi görülmektedir. Küçük çiçek ve dilimli yaprak biçiminde madalyonlar, kum saatine benzeyen içi balık pulu motifleriyle bezenmiştir. Bazı örneklerde ise fincan ve kâsenin dış ve iç yüzeyleri taramalı kafesler şeklinde kazınmıştır. Fincan ve tabağın desenlerinin takım olarak üretilmiş örnekleri de görülmektedir (Resim 2. 24).³⁸

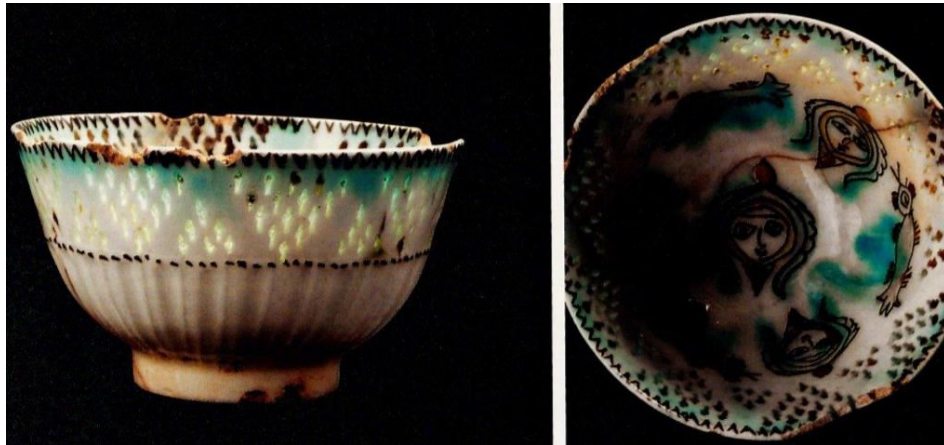
Resim 2.26: Ajurlu Fincan Zarfı, 18. yüzyıl, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17977, İstanbul.

³⁸ Bkz. (34), BİLGİ,18.

Resim 2.27: Fincan ve Tombak Zarfı, 18.yüzyıl, Kütahya, Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri, Pera Müzesi, Env. No: 139, İstanbul.

Fincan formları genellikle ağız kenarları düz halka dipli zarflı fincanlar (Resim 2. 25) ve metal zarflı (işlemeli) fincanlar olarak iki şekilde görülmektedir (Resim 2.26). Zarfı gümüş veya bakırdan yapılan veya zarfı seramik olanlarda bulunmaktadır (Resim 2. 27). Bezemelerde bitkisel motifler, geometrik şekiller sıklıkla uygulanmış, bazıları balık pulları, bazılarının iç kısımları bezeli iken, bazı objelerde ise, bezeme kullanılmamıştır. Pera Müzesi koleksiyonunda yer alan ajurlu fincan zarfı örneğinde, zarfın iç yüzeyinde kerubin ve balık figür desenleri görülmektedir (Resim 2. 28).³⁹

Resim 2.28: Ajurlu Fincan Zarfı, 18.yüzyıl, Kütahya, Pera Müzesi, Env. No: 136, İstanbul.

³⁹ Özgül YILDIRIM, **18. Yüzyıl Kütahya Seramikleri**, <https://www.sanatinyolculugu.com/18-yuzyil-kutahya-seramikleri-ozgul-yildirim/>. (ET: 16.04.2019).

Birçok koleksiyon katalogunda yer alan gülabdanların, form ve kalıp ölçüleri birbirine yakındır (Resim 2.30). Armudi gövdeli olup, boyun kısımları çok ince ve kırılğan olduğundan genelde metal bakır veya gümüş süsleme ile kaplıdır. Kütahya seramikleri dönemin madeni tombak eserlerini anımsatmaktadır. Dairesel yada dilimli yapraklı madalyonlar ve balık pulları 18. yüzyıl Osmanlı tombak eserlerinin dekorlarında görülen bezemelerdir. Kabartma ve kazıma teknikleri kullanılarak üretilmiş, kâse, maşrapa, fincan, daldırmalar bezeme ve form olarak bu dönemin çokça üretilmiş başarılı çalışmalarındandır.⁴⁰

Resim 2.29: Gülabdan, 18.yüzyıl ilk yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 3972, İstanbul.

Resim 2.30: Maşrapa, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi, Env. No: 17820, İstanbul.

⁴⁰ Bkz. (34), BİLGİ, 15-17-18.

Resim 2.31: Daldırma, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi,
Env. No: 18175, İstanbul.

Resim 2.32 : Fincan, 18. yüzyıl ikinci yarısı, Kütahya, Sadberk Hanım Müzesi,
Env. No: 4000, İstanbul.

18. yüzyıl ikinci yarısından itibaren kompozisyon ve desenlerde çizimlerin kabalaştığı renklerin soluklaşıp aktığı hamur ve sır kalitesinin bozulduğu görülmektedir (Resim 2.32). Bu gerileme 19. yüzyılın başlarına kadar devam etmiş, yapılan araştırmalar sadece kalitenin düşmediğini 16. yüzyıldan bu yana kullanılan kimyasal karışımın ve hammaddenin bozulup farklılaştığını göstermiştir.⁴¹

Formların ve objelerin bir an önce yetiştirme kaygısıyla seri olarak üretildiği, çiçek, insan ya da kuş motifli tabakların ve stilize çiçek dekorlu ibriklerin zaman ve çok para kaygısıyla hızlı, kalitesiz biçimde üretimlerinin yapıldığı, Kütahya'da

⁴¹ Bkz. (10), AKALIN - YILMAZ BİLGİ, 15.

seramik atölyelerinin zayıflayarak üretimin azaldığı görülmektedir.⁴² Çoğu zaman kabartma noktalı, iki kademeli olan sırsız kaideli, fiçı şeklinde olan daldırmalar bu dönemde üretilmiş seramiklerdendir (Resim 2. 31). Yapraklı filizler ve üçgen çapraz şeklinde kullanılan bezemeler oldukça kaba ve kalitesizdir.⁴³

18. yüzyıl Kütahya'da seramik üretimi yapan ustalar hususunda bazı bilgi belgeler günümüze kadar korunmuştur. Bu belgelerden Sultan III. Ahmet 1715 tarihli bir kaynakta Kütahya'da fincancılar şeyhliğine, vefat eden İbrahim'in yerine Salih adında bir kişinin atandığı ve bir başka belgede Kütahya fincancılar şeyhinin adının Ali olduğu, bu makam için kendisine belge verildiği yazılıdır. Bununla birlikte Kütahya Şer-ıye Sicilinde (mahkeme kayıtları) bulunan ve Osmanlı devletinin

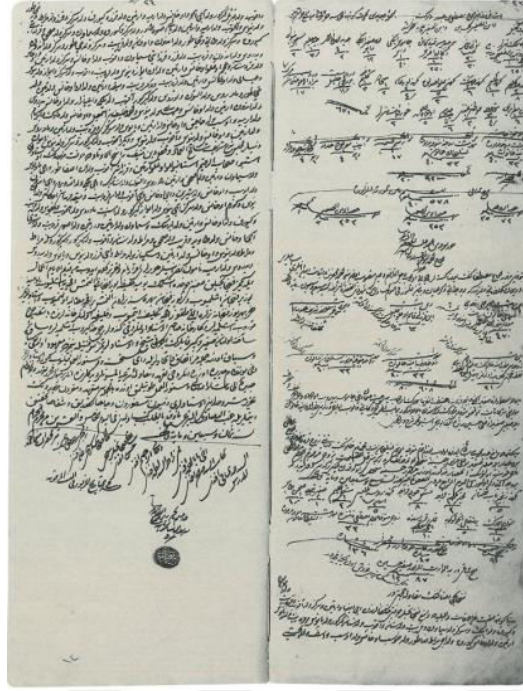
Kütahya'daki Fincancılar esnafı ile 18. yüzyıl ikinci yarısında yapılan toplu iş anlaşmaları Osmanlı devletinin önemli kaynak belgelerindedir. Bu iş sözleşmelerinin 1764 tarihli belgede 69 kalfa, 34 ustanın adları geçmektedir (Resim 2.33). 1766 tarihli belgede ise 20 kalfa, 37 ustanın adları geçer (Resim 2.34). Yapılan sözleşmelerde Osmanlı devletinin Ermeni kalfa ve ustaları ile yaptığı üretim, satış, ücretler ve açılacak atölye sayısı gibi şartlarında yer aldığı fincancı esnafının uygulamak zorunda olduğu kuralları göstermektedir. Bu sözleşmeyle usta ve kalfaların başka atölye ve evlerden kaçak sipariş almaları ve seramik imalatı yapmaları önlenmiştir.⁴⁴

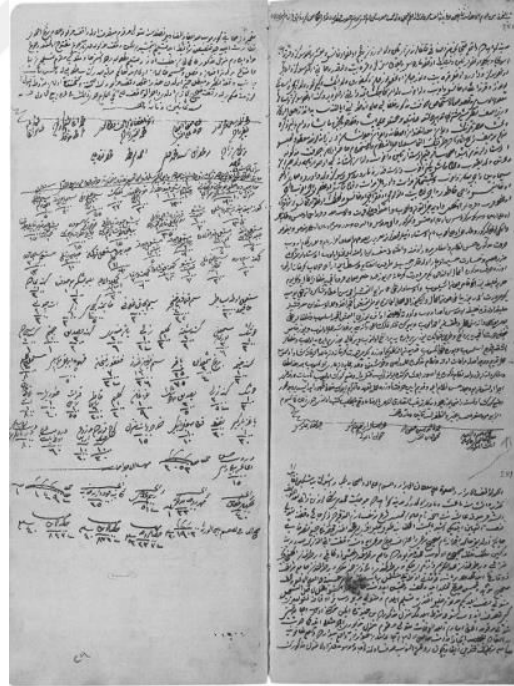
⁴² Bkz. (21), LAURE, 110.

⁴³ Bkz. (1), CARSWELL, 56.

⁴⁴ Bkz. (30), KÜRKMAN, 84.

Resim 2.33: Fincancılar Esnafı Antlaşması (İlk Toplu İş Sözleşmesi), 1764, (Kütahya, Suna & İnan Kırâç Vakfı Koleksiyonu).

Resim 2.34: Fincancılar Esnafı Antlaşması (İkinci Toplu İş Sözleşmesi), 1766, (Kütahya, Suna & İnan Kırâç Vakfı Koleksiyonu).

İkinci fincancılar anlaşması fiyatları güncellemek amacıyla yapılmıştır. Üretilen ürünlerin boyutuna ve cinsine göre ayrı fiyatlandırmalar sunulmuştur.

Anlaşmayı 20 kalfa ve 37 usta dönemin Kütahya kadısı Ahmet Efendi huzurunda 12 Temmuz 1766' da onaylayıp imzalamıştır.

Fincancılar esnafı anlaşmasının iki yıl ara ile yapılmasında usta sayısının 34 'ten 37 ' ye yükseldiği, 69 olan kalfa sayısının 20 kişiye düştüğü görülmektedir. 3 kalfa ustalığa yükselmiş 49 kalfa bu meslekten ayrılmış veya işi bırakmıştır. Azımsanmayacak kadar kalfa sayısının azalmasını seramik sanatında ileriye yönelik bir gelecek görmeyen kalfaların başka mesleklere yöneldikleri ile açıklamak mümkündür.Yapılan her iki anlaşmada usta ve kalfaların genelini Osmanlı Ermeni vatandaşları oldukları görülmektedir.⁴⁵

Kütahya'da 18. yüzyıl seramik üretim sanatının ilerleme safhası Osmanlı İmparatorluğundaki farklı inanç ve dinlere ait cemaatlerin serbestleşmesi ile aynı döneme rastlar. Bu tutum 1690 yılından itibaren Sadrazam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın Anadolu Hıristiyanlarına sanatsal, iktisadi yönünden, ibadet ve özerklik eşitliğine müsaade edilmesiyle büyüyerek gelişmiştir. Seramik atölyelerinin büyük çoğunluğu şehirdeki Ermeni nüfusların idaresi altındadır.⁴⁶

18. yüzyıl Kütahya Şehre Küstü mahallesinin vergi durumunu gösteren 8766 numarada kayıtlı bulunan evrakta, şehirdeki seramik üretimlerinin bu mahallede sürdürülmekte olduğu görülmektedir. 1845 yılında yapılan kayıtlarda bu mahallede 49 hanede 129 vergi mükellefi erkek çalışan tespit edilmiş ve 101'i vergi mükellefidir. Meslekleri seramik kahve fincanı üreticisi olarak kaydedilmiştir. Ermeni seramik ustaları ve kalfalarının sayı adedinin düşük olması bu sanatın önemini kaybetmiş bir meslek alanı olarak devam ettiğini göstermektedir.⁴⁷

⁴⁵ Bkz. (30), KÜRKMAN, 85.

⁴⁶ Bkz. (21), LAURE, 104.

⁴⁷ Bkz. (30), KÜRKMAN, 116-117.

3. 18. YÜZYIL KÜTAHYA SERAMİĞİNDE MATARA FORMLARI ve SEÇİLİ ÖRNEKLERDEN MATARA KATALOĞU (1-26)

Katalog: 1

Bulunduğu yer: Victoria and Albert Museum, Env. No: 598_1874.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ilk yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 19,7 cm, Çap: 15, 9 cm.

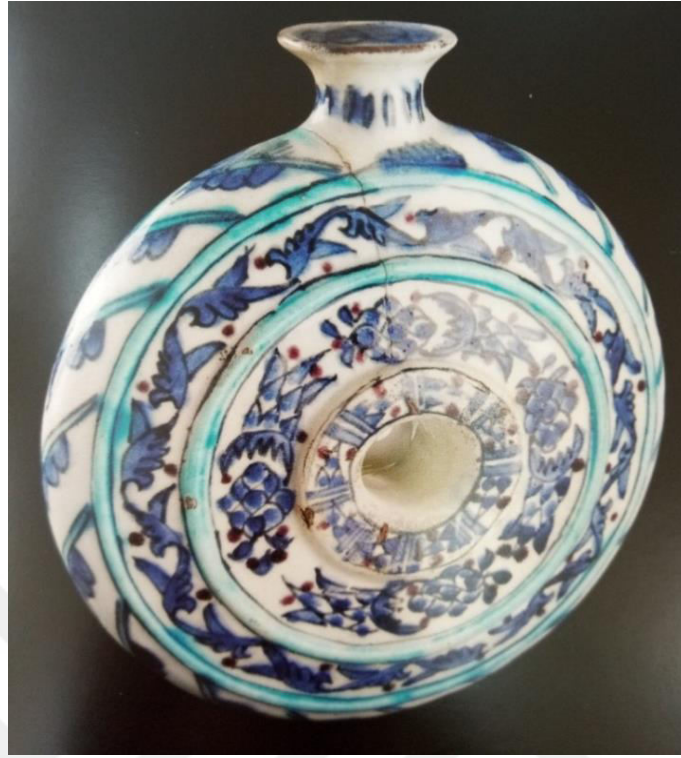
Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu düz ağızlı, dış kenarı oluklu ve etrafında küçük dört adet askı kulpu bulunmaktadır. Üçgen ayaklıdır.

Bezeme: Formun merkezinde kaftanlı, bir elinde çiçek tutan, bir eli belinde uzun saçlı bir kadın figürü bulunmaktadır. Figürün bir yanında yapraklı iri çiçekli bir dal, diğer yanında ise kıvrımlı bir çiçek dalı görülmektedir. Bezemede sarı, mangan moru, yeşil, kırmızı, firuze renk, konturlarda siyah renk kullanılmıştır.

Bibliyografya: <https://www.sanatinyolculugu.com/18-yuzyil-kutahya-seramikleri-ozgul-yildirim/> (E.T. 29.09.2019).

Katalog: 2

Bulunduğu Yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 429.

Üretim Tarihi: 18.yüzyıl ilk yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 18 cm, Çap: 16,4 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük düz ağızlı, ortası delik ve gövdesi üç silmelidir.

Bezeme: Rumi benzeri motifler ve stilize bitkisel motiflerle bezelidir. Silmeler turkuaz boyalı olup siyah kontur ile sınırlandırılmıştır.

Bibliyografya: Garo Kürkman, Toprak, Ateş, Sır. Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, s. 155.

Katalog: 3

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 001.

Üretim Tarihi: 18.yüzyıl ilk yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 20.9 cm, Çap: 16.6 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa dar boyunlu, düz ağızlı, iki kulplu olup, dışa dönük iki kısa ayaklıdır. Formun iki yüzünde de birer silme bulunmaktadır.

Bezeme: Silmenin etrafını kırmızı, sarı ve mavi renkteki lale motifleri çevrelemektedir. Sır altına kiremit kırmızısı, yeşil, kobalt mavisi, sarı renklerle bezeli olup konturlar siyahtır. Formun merkezinde sarı çiçekli ve yapraklı bezemeler kullanılmıştır.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi, Kütahya Çini ve Seramikleri, Hülya Bilgi - İdil Zambak Koleksiyonu, 105.

Katalog: 4

Bulunduğu Yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No; 284.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ilk yarısı.

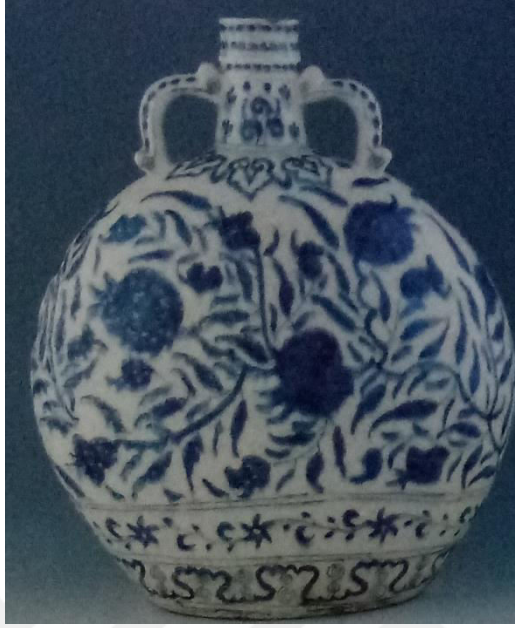
Ölçü: Yükseklik: 22,5 cm, Çap: 17 cm .

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, düz silme ağızlı, boynunda iki asma delikli, dış kenardan dört asma kulplu olup, gövdede kalın cetvelli bir silme görülmektedir. Form dört ayaklıdır.

Bezeme: Mataranın merkezindeki madalyonda Hoca Oyrioğ yazılıdır. Madalyonun etrafını penç ve yapraklardan oluşan bir bordür kompozisyonu çevrelemektedir. Sır altına kobalt mavisi ve tonlarıyla boyalı olup konturda da kobalt kullanılmıştır. renkle konturlu, bitkisel motifler mavinin tonlarıyla boyalıdır.

Bibliyografya: Garo Kürkman, Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, 221.

Katalog: 5

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env.No: 3992-HK 929.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ilk yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 28,3cm, Çap: 24 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, uzun boyunlu, düz iki silme ağızlı, boyundan iki kulplu, düz kaidelidir.

Bezeme: Gövdede stilize nar ve yaprak motifleriyle bezeme yapılmış olup çin etkisi görülmektedir. Gövdenin alt kısmını iki ayrı bordür çevrelemektedir. Kulplu ve ağız kısmı beneklerle bezelidir. Sır altına kobalt mavisi tonlarıyla boyalı, konturları koyu kobalt mavisidir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi, Kütahya Çini ve Seramikleri, John Carswell, 59.

Katalog: 6

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No, 103.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ilk yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 19.3 cm, Çap: 17.5 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük, düz, silindirik ağızlıdır. Bir yüzünde iki, diğer yüzünde üç silme bulunmaktadır.

Bezeme: Merkezdeki madalyonda soyuta yakın bir penç motifi bulunur. Birinci silmenin dışı bitkisel motifle, ikinci silme içi ise üçgen benzeri zikzaklarla bezelidir. Boyun kısmında serbest fırça ile süslemeler görülmektedir. Sır altına mavi tonlarıyla, bezelidir. Kontur çizgileri kobalt mavisidir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi, Kütahya Çini ve Seramikleri, John Carswell, 59.

Katalog: 7

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 225.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik:16,3 cm, Çap:14,7 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, turkuaz sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük ağızlı, gövde merkezinin her iki yüzü yüksek madalyonludur.

Bezeme: Formun yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır. Bir yüzünde belirgin şekilde madalyonda sırlı pişirimde fırınlamada kullanılan üç ayak izi görülmektedir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Kütahya, Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, 405.

Katalog: 8

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 169 .

Üretim Tarihi:18. yüzyıl ikinci yarısı .

Ölçü: Yükseklik: 15,8cm, Çap: 14,4 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük ağızlı, iki yüzünde de merkezi çevreleyen birer kabartma silme bulunmaktadır.

Bezeme: Kontur çizgileri siyahtır, serbest fırça ile çizilmiş çiçek motifleri ve tarama bezekler görülmektedir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramikleri Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, 341.

Katalog: 9

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 330

Üretim Tarihi: 18.yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 16,5 cm, Çap: 13,8 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa dar boyunlu düz kesik ağızlı, her iki yüzü iki sıra dairesel kabartma silmelidir.

Bezeme: Madalyonun ortasında ibrik motifi bulunmakta olup, her iki yüzünde farklıdır. Madalyonun etrafındaki iki sıra silme, yarım daire ve üçer benekli motiflerle, kenar süslemesi ise çiçek motifleriyle bezelidir. Bezemeler oldukça soyut ve stilize olup kafes motifleri görülmektedir. Konturlar siyah olup, bezemede mangan moru, yeşil, sarı ve toprak kırmızısı kullanılmıştır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Kütahya Çini ve Seramikleri, Hülya Bilgi, 123.

Katalog: 10

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 329.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 17,4 cm, Çap: 15,9 cm.

Teknik: Krem rengi hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sırlıdır.

Tanım: Yassı yuvarlak gövdeli, düz kesik ağızlı ve kısa dar boyunludur.

Bezeme: Mataranın merkezinde bir kanadı yukarı açılmış leylek figürü, stilize iki farklı çiçek dalının ortasına tünemiş olarak resmedilmiştir. Mataranın kenarını ise yaprak ve çiçek motifleri çevrelemektedir. Bezemelerde sır altına turkuaz, mangan moru, açık sarı ve kiremit kırmızısı kullanılmıştır. Kontur çizgileri siyahtır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonunda Kütahya Seramikleri, Yadigâr-ı Kütahya, 115.

Katalog: 11

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 207.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 17 cm, Çap: 16,8 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sırlıdır.

Form: Basık küresel gövdeli, kısa dar boyunlu, düz kesik ağızlı, gövdenin her iki yüzü sır altına kazıma çift halka çizgi ile çevrilidir.

Bezeme: Formun iki yüzünde elinde çiçek tutan, kaftanlı, şalvarlı, yüksek başlıklı ve başlığına çiçek takılı kadın figürü görülmektedir. Kadın figürünün her iki yanında çiçek dalı bulunmakta olup, mataranın kenar kısmı çiçek motifleri ile çevrelenmektedir. Bezemede sır altına sarı, turkuaz, kobalt, mangan moru ve kırmızı, konturda siyah renk kullanılmıştır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kıracı Koleksiyonu, Kütahya Çini ve Seramikleri. Hülya Bilgi, 114.

Katalog: 12

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 280.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü:Yükseklik: 17 cm, Çap: 16,8 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa dar boyunlu, düz kesik ağızlıdır. Ağız kısmında kırılmalar görülmektedir.

Bezeme: Mataranın merkezinde firuze renk kaftanlı, sarı entarili, bir elinde çiçek tutan bir kadın figürü bulunmaktadır. Figürün bir yanında elinde tuttuğu çiçeğin benzeri üç çiçekli bir dal, diğer yanında ise sivri dişli uzun bir yaprak görülmektedir. Bezemelerde turkuaz, sarı, kobalt mavisi, mangan moru ve kiremit kırmızısı renkler kullanılmıştır. Konturları siyahtır.

Bibliyografya: Garo Kürkman, Toprak, Ateş, Sır Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya çini ve Seramikleri Suna ve İnan Kırış Vakfı, 219.

Katalog: 13

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env. No: 436.

Üretim Tarihi: 18.yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçüler: Yükseklik:15 cm, Çap: 14.5cm .

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa dar boyunlu, dışa dönük ağızlı, gövdenin iki yüzü kazıma çift halka silme ile çevrilidir.

Bezeme: Mataranın merkezinde geleneksel kıyafetler içerisinde, tütün içen erkek figürü ve iki yanında çiçek buketi ve dallar, bulunmakta olup, mataranın etrafı çiçek dallarıyla çevrelenmiştir. Bezemede hardal sarısı, firuze, mor, kırmızı, konturda siyah renk kullanılmıştır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Kütahya Çini ve Seramikleri Hülya Bilgi, 117.

Katalog: 14

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, Env. No: 417.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 27,2 cm, Çap: 22 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, düz ağızlı, iki ayaklıdır. Dört adet asma kulpu bulunmaktadır. Merkezdeki madalyon hafif yüksektir.

Bezeme: Merkezde bir eli belinde, diğer elinde çiçek tutan ve çubukla tütün içen, kaftanlı, şalvarlı ve yüksek başlıklı bir kadın figürü görölmektedir. Mataranın her iki yüzünde de aynı kadın figürü bulunmakta olup renk farklılıkları göstermektedir. Figürün etrafındaki boşluklar çiçek ve yaprak motifleri ile bezenmiştir. Merkez kompozisyonunun etrafı ise penç motifinin iki yanından çıkan yaprak motiflerinin tekrarına dayalı bir bordür ile çevrelenmiştir. Bezemede kobalt mavisi, sarı, kırmızı, yeşil, mor renkler kullanılmıştır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Kütahya Çini ve Seramikleri Hülya Bilgi, 113.

Katalog: 15

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul.Env. No: 089.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 17,2 cm, Çap: 10,6 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Dikdörtgen prizma gövdeli, kısa boyunlu, düz ağızlı, üst kenarları pahlı ve düz kaidelidir. Boynun iki yanında askı delikleri bulunmaktadır.

Bezeme: Mataranın merkezinde Aziz George'un Ejder ile mücadele sahnesi tasvir edilmiştir. Aziz at üstünde mızrağını ejdere saplamış olarak görülmektedir. Mataranın yan kenarları burgulu rölyef ile çevrili olup, etrafını küçük çiçek ve yapraklardan oluşan bir zencerek çevrelemektedir. Sır altına sarı, yeşil, mangan moru, kobalt mavisi renkler kullanılmış olup, konturlar siyahtır.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu, Hülya Bilgi, İdil Zambak Vermeersch, 226.

Katalog: 16

Bulunduğu yer: Pera Müzesi, İstanbul, Env.No: 429.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik:18 cm, Çap: 16,4 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük ağızlı olup, mataranın ortası deliktir. Matara restorasyon görmüştür.

Bezeme: Formun merkezinde deliği çevreleyen firuze ve sarı boyalı iki silme olup bunlardan ışınal olarak açılan üçgen motifler aralarda yaprak motifleri ve bu motifleri kuşatan birbiri içinden geçen bezemeler görülür. Mataranın kenarında yaprak motifli bir kuşak görülmektedir. Sır altına bezemeler sarı, firuze, kobalt mavisi ve mangan moru renklerde olup konturları siyahtır.

Bibliyografya: Suna ve İnan Kırâç Vakfı Koleksiyonu Kütahya Çini ve Seramikleri Hülya Bilgi, 122.

Katalog: 17

Bulunduğu yer: Tareg Rajab Museum, Kuwait.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 22 cm, Çap: 18 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, düz ağızlı, iki asma kulpludur.

Bezeme: Mataranın merkezinde büyük penç motifi olup dilimleri arasında ok benzeri çizgiler bulunmaktadır. Etrafı sarı renk ile boyalı bir cetvelle çevrilidir. Cetvelin dışı simetrik biçimde birbirini takip eden rumi ve bulut benzeri stilize motiflerle bezelidir. Askı kulplarında deri askı ipi bulunmaktadır. Bezemede kobalt mavisi, turkuaz, sarı, mangan moru, konturda siyah renk kullanılmıştır.

Bibliyografya: Tareg Rajab Museum Kuwait, Geza Fehervari, 1998, 92.

Katalog: 18

Bulunduğu yer: Kuwait National MuseumThe Al Sabah Collection, Env. No: 329.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 29,5 cm, Çap: 25,5 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, düz boyunlu olup, boyun kısmında bakır metal kaplama bulunmaktadır. Formun gövdesinde üç kademeli silme görülmektedir.

Bezeme: Merkezde üç adet penç motifi görülmektedir. Merkezin etrafını kobalt ile boyalı iri penç motifleri ve yapraklardan oluşan bir bordür çevrelemektedir. Silmeler arasında birbiri ardına sıralı sümbül ve pençler, ile ince bir zencerek çevrilmektedir. Dış kenarda altı adet iri, penç motifleri, küçük sümbül ve yapraklarla bezelidir. Bezemelerde mavi, turkuaz, sarı ve kırmızı renkler kullanılmış olup konturları siyahtır.

Bibliyografya: Kuwait National Museum, The Al Sabah Collection, Oliver Watson, 445.

Katalog: 19

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 081.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 21,3cm, Çap: 18,9 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük ağızlı, gövdenin kenarları oluklu ve dikdörtgen kaidelidir. Gövdenin iki yanında dörder adet askı halkaları bulunmaktadır. Kaidesi gümüş çerçvelidir.

Bezeme: Mataranın gövdesindeki madalyon kısmı yüksektir. Merkezde iri bir gül motifi olup etrafını yoğun biçimde dal, yaprak ve gül motifleri çevrelemektedir. Merkezin etrafı iri yapraklar ve gül motifleri ile bezelidir. Yazma desenlerinin etkisi görülmektedir. Mataranın ağız kısmı firuze renk ile boyalıdır. Sarı, kırmızı, mangan moru, yeşil, kobalt mavisi renklerle bezeli olup konturları siyahtır.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Hülya Bilgi, İdil Zambak Vermeersch, 208.

Katalog: 20

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 128.

Üretim Tarihi: 18.yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 26.2, Çap: 21.3.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, düz kesik ağızlıdır. Yanları oluklu olup, asılarak kullanılabilmesi için dört adet askı kulbu bulunmaktadır. Matara iki küçük üçken ayaklıdır.

Bezeme: Merkezde iri bir penç motifi olup etrafını dal, yaprak ve penç motifi çevrelemektedir ve çevresi stilize lale, penç, tomurcuk ve yapraklarla bezemelidir. Diğer yüzde ise ortada baklava desenli iri bir çiçek, etrafında hatayi, dilimli yaprak en dışta rumi bordür ile bezelidir. Bir yüzünde üç ayak izi görülmektedir. Sır altına sarı, yeşil ve kobalt mavisi ile bezeli olup konturlar kobalt mavisidir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Hülya Bilgi, İdil Zambak Vermeersch, 284.

Katalog: 21

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 171.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 17 cm, Çap:14,6 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu ve dışa dönük dalgalı ağızlı olup, ağız kısmı kırıktır.

Bezeme: Mataranın iki yüzündeki kompozisyon birbirinden farklıdır. Bezemeler bir yüzünde iki sıra, diğer yüzünde ise bir silmeden oluşan daireyi çevrelemektedir. Motifler stilize ve soyuta yakın olup serbest fırça ile yapılmıştır. Sıraltına turkuaz, kobalt, kırmızı, mangan moru ile bezeli olup konturlar siyah renktedir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Kütahya Hülya Bilgi - İdil Zambak Vermeersch, 343.

Katalog: 22

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, Env. No: 170.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 17,1cm, Çap:15,9 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, düz kesik ağızlı, kısa boyunludur. Formun bir yüzü üç halka silmedir.

Bezeme: Gövdenin her iki yüzünde farklı motifler görülmektedir. Matara formunun bir yüzünde üç sıra silme olup araları penç ve yaprak motifleri ile bezelidir. Mataranın diğer düz yüzeyinde, merkezde dilimli iri yapraklar ve penç motifi olup, etrafı çiçek motifleri ile bezelidir. Bezemeler sır altına toprak kırmızısı, mangan moru, kobalt mavisi, sarı, yeşil renklerde olup konturlar siyahtır.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Hülya Bilgi - İdil Zambak, 280.

Katalog: 23

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, Env.No: 127.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik:19.3, Çap: 17 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük düz ağızlıdır. İki sıra silmelidir.

Bezeme: Soyuta yakın bitkisel motiflerle bezelidir. Mataranın kenarları silmelerden çıkış yapan çiçek dallarıyla bezenmiştir. Ağız ve boyun kısmında fırça darbeleriyle çizili bezemeler görülmektedir. Şeffaf sır altına kobalt mavisi turkuaz renkler kullanılmıştır.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Hülya Bilgi, İdil Zambak Vermeersch, 283.

Katalog: 24

Bulunduğu yer: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul, Env. No: 4092.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 14.2 cm, Çap: 7,3 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı, yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük ağızlıdır. İki yüzeyinde de kabartma iki silme bulunmaktadır.

Bezeme: Merkezde stilize bir çiçek dalı olup, etrafını çevreleyen iki silme arasında aynı çiçek dalının tekrarına dayalı bir bordür bulunmaktadır. Bezeme şeffaf sır altına kobalt mavisi, sarı, kiremit kırmızısı, sarı ve mangan moru renklerle yapılmış olup, konturlar siyahtır.

Bibliyografya:http://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;ISL;tr;Mus01;44;tr. (E.T: 01.09.2019).

Katalog: 25

Bulunduğu yer: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. No: 4151.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 16.5, Çap: 13 cm.

Teknik: Sert, beyaz hamurlu, şeffaf sırlıdır.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, dışa dönük geniş ağızlı olup gövdenin her iki yüzeyinde iki silme bulunmaktadır.

Bezeme: Formun merkezindeki madalyonda bir penç motifi bulunmakta, etrafını soyuta yakın, stilize motifler çevrelemektedir. Dış kenarında çiçek ve yaprak motifleriyle bezeli bir bordür bulunmaktadır. Bazı yerlerde boyamalarda akmalar görülmektedir. Silmelerin etrafı siyah kontur çizgileri ile sınırlandırılmıştır. Bezemede kırmızı, firuze, kobalt mavisi, mangan moru, konturda siyah renk kullanılmıştır.

Bibliyografya: http://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;ISL;tr;Mus01;44;tr. (E.T: 01.09.2019).

Katalog: 26

Bulunduğu yer: Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul. Env. No:168.

Üretim Tarihi: 18. yüzyıl ikinci yarısı.

Ölçü: Yükseklik: 10 cm, Çap: 17,9 cm, Derinlik: 3,9 cm.

Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır.

Form: Yatay dikdörtgen prizma formu ve dış bükey gövdelidir. Ağız kısmı yuvarlak hatlı, köşede bir kaide üzerinde yükselen kısa bir boyun kısmından oluşmaktadır.

Bezeme: İri bir penç ve yapraklardan oluşan bezeme serbest fırça ile yapılmıştır. İç köşelerde iri birer motif olup, ana desen ince bir zencerek ile çevrilidir. Sır altına sarı, firuze ve kobalt mavisi renkler kullanılmış, kontur çizgileri siyahtır. Renklerde akma görülmektedir.

Bibliyografya: Sadberk Hanım Müzesi Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu Hülya Bilgi -İdil Zambak Vermeersch, , 340.

4. 18. YÜZYIL KÜTAHYA MATARA FORMLU SERAMİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

18. yüzyıl Kütahya seramiklerinden günümüze ulaşabilen ortalama ölçüleri 15 cm ile 28 cm arasında değişen, beyaz ince hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlı ve çok çeşitli formlara rastlanmaktadır. Bu mataralar form özelliklerine göre incelendiğinde birçok farklı tipte matara örneğinin üretildiği görülmektedir. Genellikle mataraların form yapıları, yassı yuvarlak gövdeli, düz, dalgalı veya dışa dönük ağızlı, kısa boyunlu, kenarları oluklu, kabartma veya astar kazıma silmeli ve dikdörtgen gümüş kaidelidir. İncelenen örnekler arasında ortası delik matara, ayaklı veya ayaksız, askı kulplu, kulpsuz, çift tarafı silmeli, her iki yüzü madalyonlu, boyun kısmı metal bakır kaplamalı, boyundan asma delikli, bel matarası, dikdörtgen prizma gümüş kaideli matara örnekleri tespit edilmiştir. Mataralardan bazıları restorasyon görmüştür.

Mataraların su alma bölümlerinin içten içe en ölçüleri 8 ile 10 cm arasındadır. Birkaç matara örneğinde turkuaz sırla sırlanmış örneklere de rastlanmaktadır. Mataralar genellikle serbest fırça ile yapılmış bezemeleri ile dikkat çekmektedir. Bazı motiflerde bozulmalar olup çok stilize ve soyuta yakın olduğundan motiflerin tanımlanmasında güçlükler çekilmektedir.

Bazı örneklerde ise yazma desenlerinin etkisi görülmektedir. Bitkisel bezemelerin yanısıra geleneksel kıyafetler içerisinde kaftanlı, şalvarlı, yüksek başlıklı, bir eli belinde, bir elinde çiçek tutan, çubukla tütün içen kadın ve erkek figürleri, ciğer satıcısı vb. gibi figürlerin yerel kıyafetleriyle resmedildiği çok sayıda örneklerde bulunmaktadır. Bir matara örneğinde Aziz George'nin Ejder ile mücadele sahnesi tasviri görülmektedir (Resim 3. 21).

Bazı mataralarda bezeme yoktur sadece kontur çizgileriyle birlikte şeffaf sır ile fırınlanmışlardır. Şeffaf sır altına bezenmiş mataraların bezemelerinde kullanılan renkler parlaktır ve ahenkli bir uyum içindedirler. Kobalt mavisi, yeşil, kiremit kırmızısı, firuze, sarı ve 18. yüzyıl ortalarından itibaren mangan moru kullanılmış, konturlar siyah ve mavi renkle çizilmiştir. Sarı renk dönemin karakteristik özelliğini simgelemektedir. Bazı örneklerde renklere akma görülmektedir.

5. ÇAĞDAŞ MATARA YORUMLARI

Bu bölümde tez kapsamında yapılan özgün ve çağdaş mataraların fotoğraf ve tanımları ile birlikte eserlerin teknik, hamur, bezeme, renk özellikleri ve yapım aşamaları ele alınmıştır.

5.1.Katalog No: 1

Eserin adı: Matara (Replika)

Ölçüler: Yükseklik:16,5 cm, Çap:13,8 cm, Yan kenar en yüksekliği: 6,5 cm.

Malzeme ve Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır. Çark tezgahında el ile üretilmiştir.

Form: Eser Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonunda yer alan 330 envanter numaralı sırlı mataranın belgeleme amaçlı üretilmiş bir replikasıdır.

Matara yassı yuvarlak gövdeli, kısa dar boyunlu, düz kesik ağızlıdır. Gövdede iki kabartma silme mevcuttur. Replika geleneksel yöntem ve teknikler kullanılarak

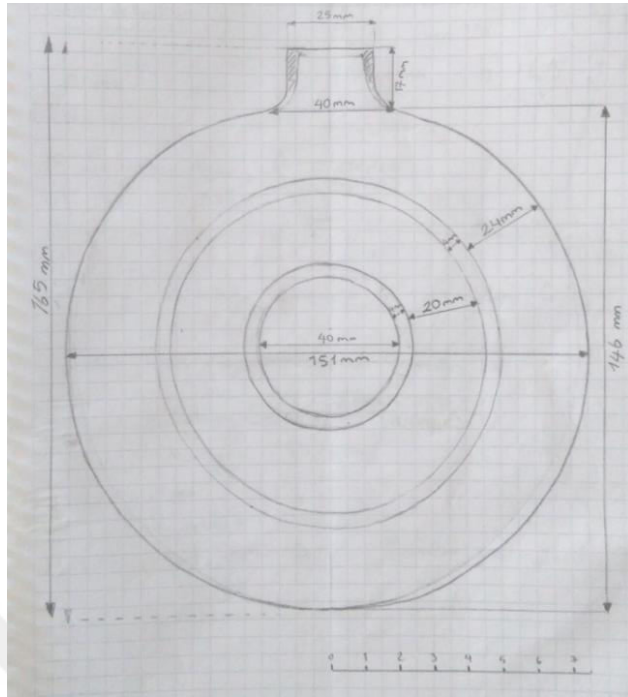
aslına uygun biçimde çark tezgahında el ile şekillendirilip üretilmiştir. Üretilen formun her iki yüzü iki sıra silme ile bölünmüştür. Mataranın ön ve arka merkezinde birer adet ibrik deseni yer almaktadır. Silmelerin arasında ve dış kenar çerçevesinde yarım daire şeklinde motifler yan yana sıralanmış, küçük çiçek motifleri ile üzerleri mangan moru nokta beneklerle bezenmiştir. Dış yan kenarda ise kirli sarı ve kiremit kırmızı renkte çiçekler yan yana boşluklar bırakılarak serbest fırçayla geliş güzel yerleştirilmiştir. Bezemesi tamamlanan mataranın sırlama işleminin ardından 930 C° de sırlı pişirimi yapılmıştır.

Yapım Aşamaları:

Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Env. No: 330, İstanbul.

- Mataranın teknik çizimi

- Mataranın seramik hamuru ile tornada biçimlendirme aşaması.

- Matara formunun gövde kısmının birleştirme aşaması.

- Matara formunun tamamlanma aşaması.

- Matara formunun boyun ve ağız kısmı için delik açılması.

- Matara formunun boyun ve ağız kısmının eklenme aşaması.

- Matara formunun bisküvi pişiriminden önceki hali

- Matara formunun bisküvi pişirimi yapılmış hali.

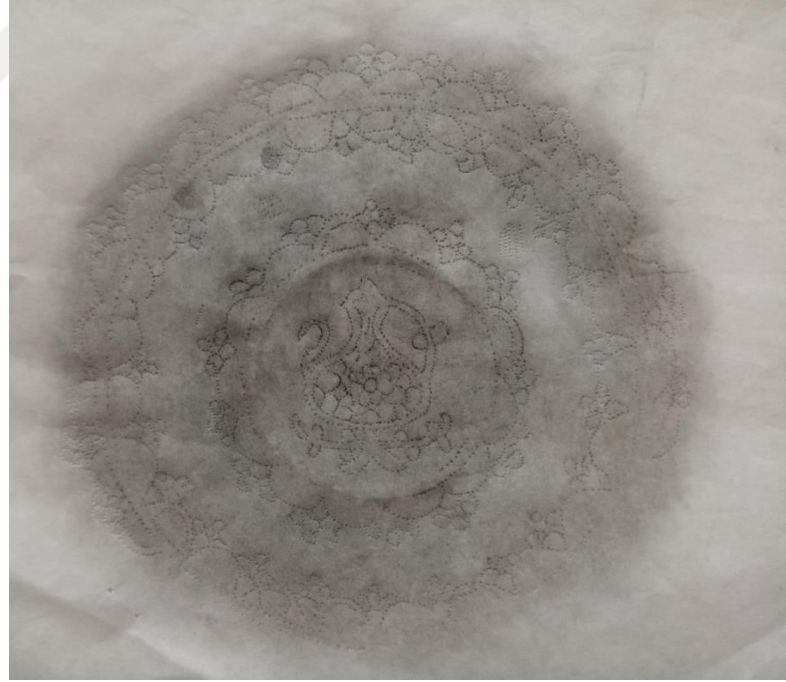

- Matara deseninin iğneleme aşaması.

- Matara deseninin iğnelenmiş hali.

- Desenin konturlanma aşaması.

- Desenin boyama işleminin tamamlama aşaması.

- Formun yüzeyinin sırlanmış hali.

- Mataranın fırından çıkmış hali.

5.2. Katalog no: 2

Eserin adı: Ayaklı Matara.

Ölçü: Yükseklik: 29 cm. Çap: 20 cm.

Malzeme ve Teknik: Seramik çamuru, turkuaz sır, kabartma tekniği.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, dar uzun boyunlu ve üç ayaklıdır. Gövdede iki silme mevcuttur. Mataranın merkezindeki Rumi üslubu desen beyaz astar ile kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Silmenin etrafı tepelik rumilerden oluşan zencerek ile mataranın yan kısmı ise üç iplik rumi bordürü ile çevrelenmiştir.

Yapım Aşamaları: Beyaz seramik hamuru ile çark tezgahında, elde yassı, yuvarlak şekilde biçimlendirilerek iki ayrı parça şeklinde gövdesi birleştirilmiştir. Daha sonra

tornada silme açılarak, boyun ve üç adet ayak kısmı ilave edilerek matara formu tamamlanmıştır. Kurutma işleminin ardından, sulandırılmış ince tabaka beyaz astar ile yüzeyi tamamen kaplanmış ve 1030 C° 'de bisküvi pişirimi yapılmıştır. Formun yüzeyine iğnelenen desen kömür tozu ile geçirildikten sonra fırça ve kabartma pompası yardımı ile astarla bezenmiştir. Bezemesi tamamlanan matara turkuaz sır ile sırlama işleminin ardından 930 C° de sırlı pişirimi yapılmıştır.

- Desenin kömür tozu ile formun yüzeyine geçirilme aşaması.

- Kabartma astar ile bezenme aşaması.

- Formun üstten görünüşü.

5.3. Katalog No: 3

Eserin Adı: Kabaralı Matara.

Ölçü: Yükseklik: 29.5cm. Çap: 24.5cm

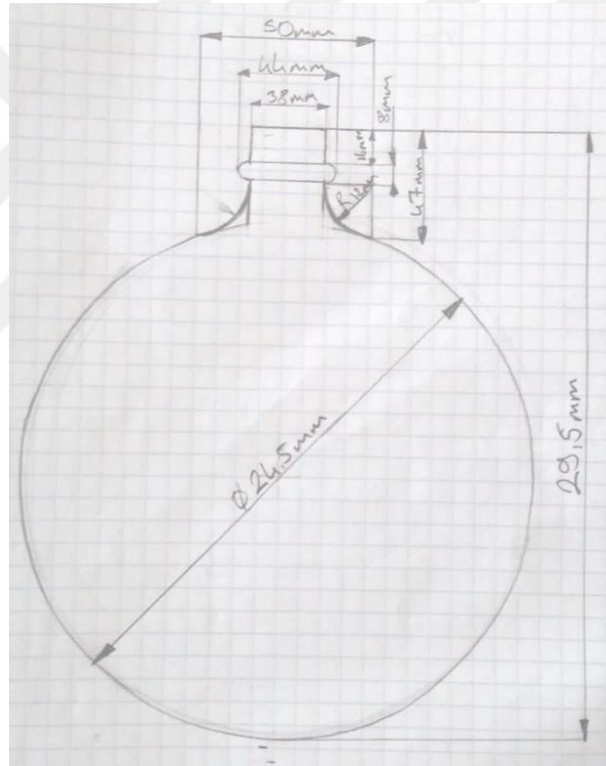
Malzeme ve Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlı, çark tezgahında üretilmiştir.

Form: Matara yassı yuvarlak gövdeli, dar boyunlu ve kabaralıdır. Merkezdeki on iki kollu yıldız geçmeli kabara, ajur tekniğinde yapılarak mataraya sonradan eklenmiş ve turkuaz renkte boyanmıştır. Anadolu Selçuklu üslubunda grifon, sfenks ve ceylan figürleri 1/2 simetrik kompozisyonda kabaranın etrafını çevrelemektedir.

Yapım Aşamaları: Seramik hamuru ile tornada çark yöntemi kullanılarak iki yarım dairenin birleştirilmesi ile matara gövdesi oluşturulmuştur. Merkezdeki ajurlu

kabara, yarım daire şeklinde tornada çekilmiş, ardından kömür tozuyla desen geçirildikten sonra kesme bıçağı ile oyulmuştur. Kabara bisküvi pişiriminden sonra turkuaz renk ile boyanıp şeffaf sırla sırlanmıştır. Desen tasarımı kömür tozu ile mataranın yüzeyine geçirilip, siyah renk ile kontur çekilmiş, formun zemini turkuaz ile boyanmıştır. Figürlerde kobalt ile ikinci kontur uygulamasının ardından bezeme sarı, mangan moru, yeşil ve kiremit kırmızısı, kobalt ve turkuaz renklerle boyanmıştır. Bisküvi pişirimi 1030 C° de, sırlı pişirim ise 930 C° de yapılmıştır.

▪ Matara Tasarımının Teknik Çizimi.

- Formun tornada şekillendirme aşaması.

- Formun boyun kısmının tamamlanma aşaması

- Desenin kömür tozu ile geçirilmiş hali

- Desenin kontur aşaması.

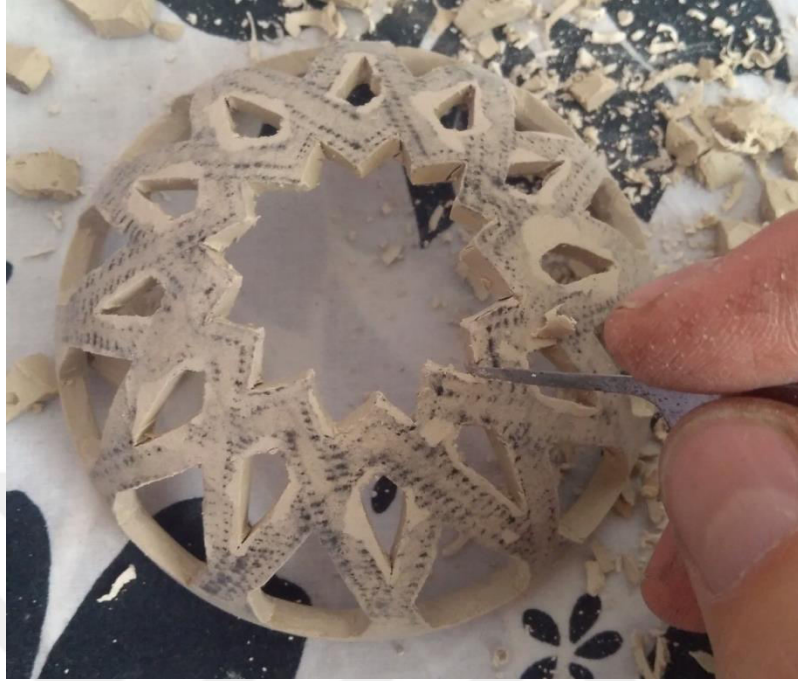
- Figürlerin boyama aşaması.

- Mataranın sırlanmış hali.

- Kabara Ajur deseninin kesim aşaması.

- Ajurlu kabaranın bisküvi pişirimi yapılmış hali.

- Mataranın fırınlanmış hali.

5.4. Katalog No: 4

Eserin adı: Ortası Delik Matara.

Ölçü: Yükseklik: 28 cm. Çap: 21.5 cm.

Malzeme ve Teknik: Seramik hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf mat sırlıdır. Torna tezgahında çark ile çekilmiştir.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, uzun boyunlu ve düz ağızlıdır. Boyunda silme vardır. Gövdenin ortası delik, kenarları oluklu ve dört asma halkalıdır. Bezemede Baba Nakkaş Rumi ve Hatayi Üslubu bir arada kullanılmıştır. Mataranın ortasındaki deliğin etrafı zencerek motifi ile bezelidir.

Yapım Aşamaları: Torna tezgahında çarkta çekilerek iki küresel parçanın birleştirilmesi sonucunda gövdesi oluşturulmuştur. Daha sonra boyun ve asma kulpları eklenerek form tamamlanmıştır. 1030 C° 'de bisküvi pişirimi yapıldıktan sonra iğnelenerek desen yüzeye kömür tozu yardımıyla geçirilmiş, çizim ve boyaması yapıldıktan sonra 930 C° 'de sırlı pişirim yapılmıştır. Askı kulplarının içinden deri geçirilerek üretim tamamlanmıştır.

- Formun boyun kısmının eklenmesi.

- Matara Formunun Bisküvi aşaması

- Mataranın desen tasarımı.

▪Desenin iğnelenme aşaması.

▪Desenin iğnelenmiş hali.

- Desenin kontur aşaması.

- Desenin boyama aşaması.

- Boyama işleminin bitirilmiş hali.

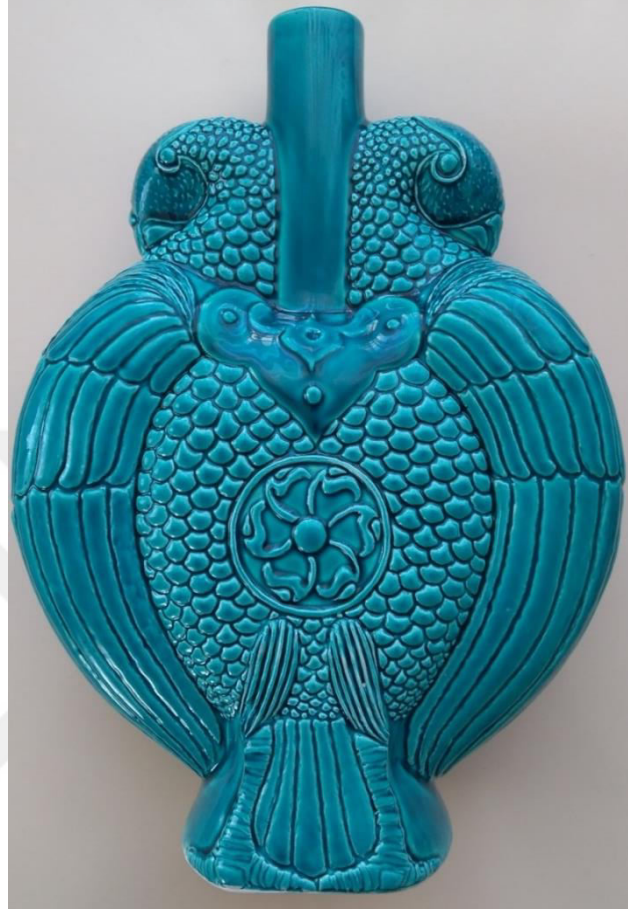
- Mataranın şeffaf mat sır ile sırlanmış hali.

- Mataranın mat sır ile fırınlanmış hali.

5.5. Katalog No: 5

Eserin Adı: Çift Başlı Kartal Figürlü Matara.

Ölçü: Yükseklik: 29.3cm, Çap: 21 cm.

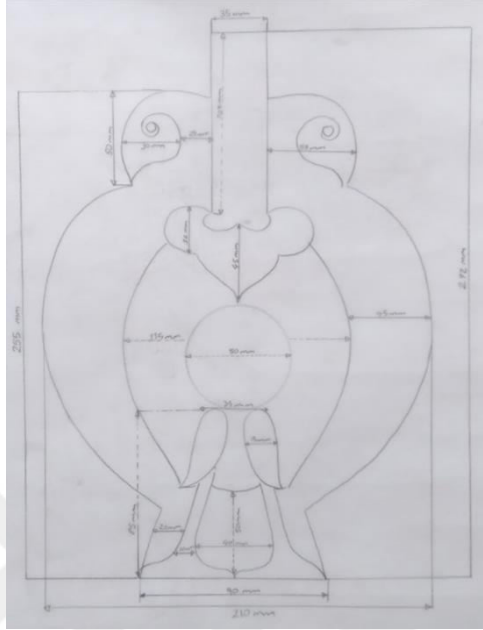
Malzeme ve Teknik: Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, turkuaz sırlıdır. Alçı kalıp tekniği ile üretilmiştir.

Form: Yassı yuvarlak gövdeli, uzun boyunlu, düz ağızlı ve kaidelidir.

Yapım Aşamaları: Alçı kalıp yöntemi ile çekirdek kalıbı alınmış, sulandırılmış döküm seramik hamuru ile kalıp içine dökümü yapılarak form tamamlanmıştır. 1030 C° 'de bisküvi pişirimi yapıldıktan sonra kömür tozu ile desen yüzeye geçirilmiştir. Kabartma pompası ve fırça kullanılarak beyaz astar ile bezeme yapılmış ardından

turkuaz renk sır ile sırlanıp 930 C° 'de sırlı pişirimde fırınlanarak üretimi tamamlanmıştır.

- Mataranın ölçekli çizimi.

- Alçı kalıp dökülerek gövdenin oluşturulması aşaması.

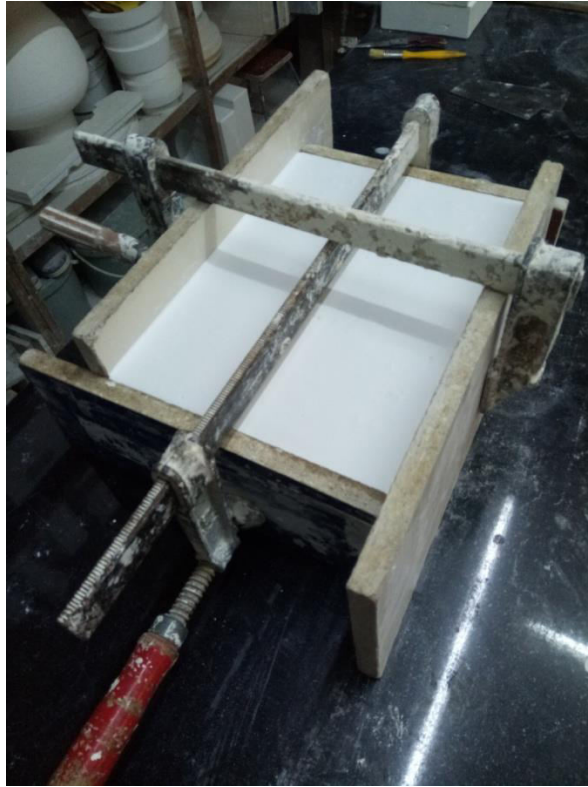
- Alçı kalıp parçasının bıçak ile rölyeflerinin oluşturulması aşaması.

- Mataranın çekirdek modelinin oluşturulması aşaması.

- Çekirdek modelin alçı ile kalıbının alınması aşaması.

- Çekirdekten (Ana Kalıp) döküm kalıbının alınma aşaması.

- Döküm kalıbından formun çıkartılma aşaması.

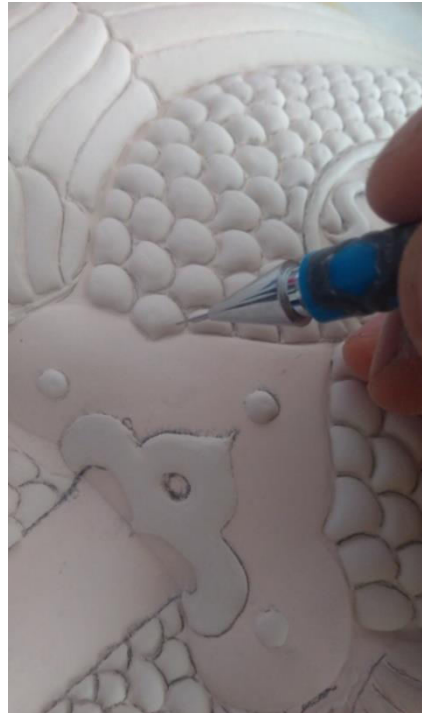

- Deseni geçirilen formun yüzeyine fırça ile kabartma uygulama aşaması.

- Kabartma hamurunun fazlalıklarının iğne yardımı ile kazınması aşaması.

- Bezemelerde kabartma uygulamasının bitmiş hali.

- Mataranın fırından çıkmış hali.

6. SONUÇ

Tez çalışmamızın ilk bölümünde 18. yüzyıl Kütahya seramiğinin tarihi ve bu dönemde üretilmiş olan eşsiz seramik örnekleri form, teknik, bezeme, kompozisyon özelliği ve dönemin renk çeşitliliği açısından incelenmeye çalışılmıştır.

18. yüzyıl Kütahya seramikleri form çeşitliliği bakımından oldukça zenginlik arz eder. Sürahi, vazo, kapaklı kapaksız kase, baharat kutusu, tabak, testi, şişe, bardak, matara, maşrapa, kandil, buhurdanlık, kulplu ve kulpsuz fincan, kupa, limon sıkacağı, şekerlik, gülapdan, tütsülük, kalemdan, daldırma ve yumurta biçimli askı süsleri başlıca seramik formlarıdır.

Bezemelerde soyut, stilize edilmiş bitkisel motifler, çiçek demetleri, madalyonlar, geometrik motifler, yazma motifleri, insan ve hayvan tasvirleri ile kiliselere vakfedilmek üzere, İncil ve Tevrat'tan alınma sahnelerle bezendiği görülmektedir. Bezemelerde mangan moru, kiremit kırmızısı, turkuaz, yeşil ve kobalt mavisi sıklıkla kullanılan renkler arasında görülmektedir. Sarı bu dönemin karakteristik rengidir.

Tez konumuzun kapsamını oluşturan 18. yüzyıl Kütahya seramiğinde üretilen matara formları hakkında mevcut yazılı yayınlar, müze katalogları ve görsel yayınlar incelenerek bilgiler toparlanmış, seçilen matara örnekleri form, üretim tarihi, hamur özellikleri, teknik, bezeme ve renk bakımından incelenerek katalog oluşturulmuştur.

18. yüzyıl Kütahya mataraları beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sırlı olup genellikle yassı yuvarlak gövdeli, kısa boyunlu, düz kesik veya dalgalı ağızlıdır. Bazı örneklerde ağız kısmı metal gümüş veya bakır ile kaplıdır. Genellikle gövdede iki sıra silme bulunmaktadır. Gövde kenarları oluklu, iki veya dört asma kulplu olup, askı kulplarından deri geçirilmiş örneklere de rastlanmaktadır. Mataralar düz veya

metal kaideli, üçgen ayaklı ya da ayaksızdır. Ölçüleri birbirine yakın olup 15 ile 28 cm arasında değişmektedir. Matara formları çoğu örnekte yassı yuvarlak gövdeli formlarda karşımıza çıkmaktadır. Ortası delik matara ve yatay dikdörtgen formlu bel matarası, dikkat çekici formlar olarak göze çarpmaktadır.

Mataralarda görülen bezemeler çeşitlilik göstermektedir. Serbest fırçayla çok stilize, bazen soyuta yakın motifler, yazma etkili motifler, bitkisel ve geometrik motifler, madalyonlar, sürahi, ve bitkisel motiflerin yanısıra geleneksel kıyafetler içerisinde kaftanlı, şalvarlı, yüksek başlıklı, elinde çiçek tutan, bir eli belinde diğer elinde tütün içen kadın ve erkek figürleri, ciğer satıcısı, Aziz George'nin Ejder ile mücadele sahnesi gibi tasvirler de görülmektedir. Bazı mataralar turkuaz sırlı olup yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır. Mataraların bezemelerinde kiremit kırmızısı, yeşil, firuze, kobalt mavisi, mangan moru ve sarı, konturlarda siyah ve kobalt mavisi kullanılmıştır.

18. yüzyıl Kütahya seramiğinde üretilen mataraların teknik, form ve bezemelerinin detaylı olarak incelenmesi neticesinde çağdaş ve özgün matara tasarımları yapılmıştır. Buradan hareketle geleneksel yöntemler ve yeni teknikler kullanılarak özgün tasarım ve desenlerine sahip seramik matara formları üretilmiştir. Öncelikle 18. yüzyıl Kütahya'da üretilmiş bir matara örneği belirlenerek replikası yapılmıştır. Replikası yapılmış olan matara, Pera Müzesi, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonunda bulunan, 330 envanter numaralı matara olup, çark tezgahında aslına uygun şekilde üretilen replika, orijinal eserin form ve bezeme özelliklerini birebir şekilde yansıtmaktadır. Replika çalışmasının ardından dört adet yeni çağdaş matara tasarımı yapılmıştır. Bu mataralar sırasıyla, ayaklı matara, kabaralı matara, ortası delik matara ve çift başlı kartal figürü formlu mataralardır. Mataralar çark tezgahında ve günümüz model kalıp üretim teknolojilerinde yaygın bir kullanıma sahip olan alçı tercih edilerek kalıbı alınmış ve dökümü yapılmıştır. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf ve turkuaz sırlı olarak üretilmişlerdir.

Bunlardan ayaklı matara, beyaz hamur ile çark tezgahında el ile yassı yuvarlak biçimde şekillendirilerek iki parçanın birleştirilmesiyle üretilmiştir. Ardından boyun ve üç adet ayak eklenerek matara tamamlanmıştır.

Kurutma işleminden sonra beyaz astar ile yüzeyi tamamen kaplanmış ve 1030 C° de bisküvi pişirimi yapılmıştır. Yassı yuvarlak gövdeli, dar uzun boyunlu ve üç ayaklı olan mataranın gövdesinde iki silme mevcuttur. Mataranın merkezindeki Rumi üslubu desen beyaz astar ile kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Silmenin etrafı tepelik rumilerden oluşan zencerek ile mataranın yan kısmı ise üç iplik rumi bordürü ile çevrelenmiştir Formun yüzeyine işlenen desen kömür tozu ile geçirildikten sonra fırça ve kabartma pompası kullanılarak astarla bezenmiştir. Bezemesi tamamlanan matara turkuaz sır ile sırlama işleminin ardından 930 C° de sırlı pişirimi yapılarak üretimi tamamlanmıştır.

Kabaralı matara ise, seramik hamuru ile tornada çark yöntemi kullanılarak iki yarım dairenin birleştirilmesi ile yapılmıştır. Matara yassı yuvarlak gövdeli, dar boyunlu ve kabaralıdır. Merkezdeki on iki kollu yıldız geçmeli kabara, ajur tekniğinde yapılarak mataraya sonradan eklenmiş ve turkuaz renkte boyanmıştır. Anadolu Selçuklu üslubunda grifon, sfenks ve ceylan figürleri 1/2 simetrik kompozisyonda kabaranın etrafını çevrelemektedir. Figürlerde kobalt ile ikinci kontur uygulamasının ardından bezeme sarı, mangan moru, yeşil, kiremit kırmızısı, kobalt mavisi ve turkuaz renklerle boyanmıştır. Mataranın bisküvi pişirimi 1030 C° de, sırlı pişirim ise 930 C° de yapılmış olup üretimi tamamlanmıştır.

Ortası delik matara torna tezgâhında çark yöntemiyle yapılmıştır. Matara beyaz hamurlu, beyaz astarlıdır. Yassı yuvarlak gövdeli uzun ve silmeli boyunlu, düz ağızlıdır. Gövdenin ortası delik, kenarları oluklu ve dört asma kulpludur. Baba Nakkaş Rumi ve Hatayi üslubunda tasarlanan desen kobalt mavisi ve tonlarıyla boyandıktan sonra mat sır ile sırlanıp 930 C° de pişirimi yapılarak üretimi tamamlanmıştır.

Çift başlı kartal figürü formlu matara model ve kalıplama yöntemiyle alçı kullanılarak döküm kalıbı alınıp, kalıbın içine döküm çamuru dökülerek form üretilmiştir. Mataranın bisküvi pişirimi 1030 C° de yapıldıktan sonra astarlanıp bezemelerinde astar ile kabartma tekniği kullanılmıştır. Turkuaz sır ile sırlanıp 930 C° de sırlı pişirimi yapılarak üretimi tamamlanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma ile 18. yüzyıl Kütahya mataralarından yola çıkarak, geleneksel yöntemler ile güncel tekniklerin harmanlandığı, her biri farklı formda

matara üretilmiş ve her bir matara formuna uygun desen tasarımı yapılarak yeni ve özgün mataralar üretilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmayla elde edilen bilgi ve belgelerin yeni araştırmalara ışık tutarak günümüz ve gelecekte seramik sanatına gönül veren heyecanlı öğrenciler ve araştırmacılar için rehber niteliği taşımasını umarız.

KAYNAKLAR

AKALIN, Ş. - YILMAZ, BİLGİ, H. (1997), **Yadigâr-ı Kütahya**, Suna& İnan Kırâç Vakfı, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

ASLANAPA, O. (1949), **Osmanlılar Devrinde Kütahya Çinileri**, Üçler Basımevi, İstanbul.

ASLANAPA, O. (1965), **Anadoluda Türk Çini ve Keramik Sanatı**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayını, İstanbul.

ASLANAPA, O. (1981-82), "Kütahya Keramikleri", **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan**, Haz. Saner Arman- Burhan Mereyevd, Kütahya Belediyesi, Yayın ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul, 73 - 79.

ASLANAPA, O. (2015), **Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

ATASOY, N. - RABY, J. (1989), **İznik Seramikleri**, Alexandria Press, London, TEB Yayınları, İstanbul.

BİLGİ, H. (2006), **Suna ve İnan Kırâç Koleksiyonunda Kütahya Çini ve Seramikleri**, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul.

BİLGİ, H. - ZAMBAK VERMESSCH, İ. (2018), **Kütahya Çini ve Seramik Koleksiyonu**, Sadberk Hanım Müzesi Yayınevi, İstanbul.

CARSWELL, J. - DOWSETT, F. (1972), **Kütahya Tiles and Pottery From the Armenian Cathedral of St. James, Jerusalem**, 2 Vols, Publisher: Clarendon Press, Oxford.

CARSWELL, J. (1991), **Türk Çini ve Seramikleri**, "Kütahya Çini ve Seramikleri", Sadberk Hanım Müzesi, Vehbi Koç Vakfı Yayınevi, İstanbul, 50 - 100.

- ÇİNİ, R. (1991), **Türk Çiniciliğinde Kütahya**, Uycan Yayınları, İstanbul.
- ÇİNİ, R. (2002), **Ateşin Yarattığı Sanat, Kütahya Çiniciliği**, Celus Yayınları, İstanbul.
- ÇOBANLI, Z. - KANIŞKAN, E. (2013), “Osmanlı Çini ve Seramiklerinde Giyim Kuşam Kültürü ve Özellikleri”, **Anadolu Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi**, Sayı: 4, 95-108.
- DEMİRSAR ARLI, V. B . (1997),“Kütahya Çini ve Seramikleri”, **Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü**, (Ed.) Ara Altun, Menkul Kıymetler Borsası Yayını, İstanbul, 237-256.
- DEMİRSAR ARLI, V. B. - ALTUN, A. (2008), **Anadolu Toprağının Hazinesi Çini, Osmanlı Dönemi**, Kale Grubu Kültür Yayınları, İstanbul.
- FEHERVARİ, G. (2000), *Ceramics Of The Islamic World In The Tareg Rajab Museum, London and Newyork.*
- DOĞER, L. (2008), “İzmir Agorası Kazılarında 17-19. Yüzyıl Seramik Buluntuları Üzerine Bazı Gözlemler”, **Sanat Tarihi Dergisi** , 23-54.
- GÖK, G. Sevinç (2009), “1995-2009 Yılları Arasında Beçin Kazısında Ortaya Çıkarılan Seramiklerin Değerlendirilmesi”, **Sanat Tarihi Dergisi**, 59-60.
- GÖK, S. (2015), **Kütahya Seramikçiliğinin 300 Yılı, Kütahya Çini ve Seramikleri II**, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul.
- GÜNYAR, Ş. (2007), "**Anadolu Seramiğinde Kuş Ögeleri**", Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Eskişehir.
- KUBAN, D. (1978), **Türkiye Sanatı Tarihi**, Gerçek Yayın Evi, İstanbul.

KUM, L. (2000), **Kütahya Seramiklerinde Kompozisyon**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul.

KÜRKMAN, G. (2005), **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖNEY, G. - ÇOBANLI, Z. Ed (2007), **Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı**, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖNEY, G. (1987), **İslam Mimarisinde Çini**, Ada Yayınevi, İzmir.

ÖNEY, G. (1976), **Türk Çini Sanatı**, Yapı Kredi Bankası Yayınevi, İstanbul.

SOUSTIEL, L. (2000), "Kütahya Şehir Sanatı", **Osmanlı Seramiklerinin Görkemi**, Suna ve İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 48-52.

ŞAHİN, F. (1981), **Kütahya Çini ve Seramik Sanatı ve Tarihinin Yeni Buluntular Açısından Değerlendirilmesi**, Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul.

TURAN BAKIR, S. (1999), **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

TURAN BAKIR, S. (2005), "Turkish Tiles and Ceramics", **Turkish Art and Architecture in Anatolia & Mimar Sinan**, Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık, İstanbul. 233-253.

TURAN, S. (2018), "**Geçmişten Günümüze Türk Çini ve Seramikleri**" Dün Kaşı - Evani Bugün Çini Sergisi Kataloğu, Pendik Belediyesi Uycan Yayınları, İstanbul.

YENİŞEHİRLİOĞLU, F. (2005), "Günlük Yaşamdan İnsancıl Görünümler", **Toprak, Ateş, Sır, Tarihsel Gelişimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri**, Ed, Garo KÜRKMAN, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Yayınları, İstanbul, 9 - 10.

YILDIRIM, Ö. **18.Yüzyıl Kütahya Seramikleri**, <https://www.sanatin Yolculugu.com/18-yuzyil-kutahya-seramikleri-ozgul-yildirim> (ET: 16.04.2019).

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Kütahya'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Kütahya'da tamamladı. 2009 yılında Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2012 yılında Dumlupınar Üniversitesi - Güzel Sanatlar Fakültesi - Resim Bölümü lisans eğitimini bölüm birincisi olarak tamamladı.

2010 Refsan Çini Yarışması Jüri Özel Ödüllüne, 2016 Kütahya Belediyesi Ulusal Çini Sanatı Yarışması Pano ve Dik Form dallarında Birincilik ödülüne, 2017 Geleceğin Ustaları 5. Geleneksel Tasarım Yarışması Teşvik Ödülüne layık görülmüştür. Kütahya Altın Çini ve Seramik A.Ş. Özel El Dekorü Çini bölümünde 19 yıllık iş tecrübesiyle halen çalışmaktadır.

2016 yılında başladığı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - Güzel Sanatlar Enstitüsü - Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı - Eski Çini Onarımları Programında Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir.